

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Εγχειρίδιο Κατάρτισης και Υλοποίησης

Περιεχόμενα

Πρόλογος	4
ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ	
Τι είναι ο εκφοβισμός;	7
Ο Εκφοβισμός δεν είναι αστείο	10
Ρόλοι Εκφοβισμού	10
Ο Εκφοβισμός παίρνει πολλές μορφές	12
Ο Εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας	12
Υλοποιώντας το πρόγραμμα BIC σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας	15
ΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ BIC	
Κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC.....	19
Αλληλοεκπαίδευση	20
Οι στόχοι του προγράμματος BIC	21
Τα στάδια του προγράμματος BIC	23
Καθολικές Δράσεις: Εργαστήρια	26
Περιεχόμενο κάθε εργαστηρίου.....	27
Ενδεδειγμένες Δράσεις ή Πρωτόκολλο Συστήματος Παραπόνων	30
Οδηγίες για τους επαγγελματίες	30
ΕΝΟΤΗΤΑ 3. Κατάρτιση για επαγγελματίες και εκπαιδευτές συνομηλίκων	
Κατάρτιση για επαγγελματίες	33
Στόχοι και περιεχόμενο της κατάρτισης για τους επαγγελματίες	35
Κατάρτιση των εκπαιδευτών συνομηλίκων.....	36
Εποπτεύοντας τους επαγγελματίες και τους εκπαιδευτές συνομηλίκων	38
ΕΝΟΤΗΤΑ 4. Οδηγίες για τη διατήρηση της πιστότητας στο πρόγραμμα	
Η σημασία της πιστότητας	41
ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
Εγχειρίδιο για εκπαιδευτές με λίγα λόγια	45
Βιβλιογραφικές Αναφορές - Παραρτήματα	49

Πρόλογος

Το εγχειρίδιο αυτό στοχεύει να προσφέρει πληροφορίες στους πιστοποιημένους εταίρους του προγράμματος «Bullying in Institutional Care (BIC)», οι οποίοι θα το υλοποιήσουν στη χώρα τους.

Το πρόγραμμα BIC αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος (BIC - Bullying in Institutional Care – JUST/RDAP/AG/BULL/7625, χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Daphne - European Commission) και συμμετέχουν πέντε χώρες: Ιταλία (συντονιστής), Βουλγαρία, Γαλλία, Ελλάδα και Ρουμανία.

Το πρόγραμμα βασίζεται σε επιστημονικά δεδομένα και έχει μια ισχυρή θεωρητική βάση, η οποία στηρίζεται στην πιο πρόσφατη βιβλιογραφία σχετικά με το φαινόμενο του εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας .

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος είναι η πρόληψη και η αντιμετώπιση του εκφοβισμού που εμφανίζεται μεταξύ παιδιών και εφήβων που ζουν σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας (RCs).

Στο εγχειρίδιο αυτό, μπορείτε να βρείτε 4 ενότητες, με γενικές πληροφορίες για το πρόγραμμα BIC, καθώς και συγκεκριμένες υποδείξεις για την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος.

Στην **πρώτη ενότητα**, παρέχονται γενικές πληροφορίες σχετικά με τον εκφοβισμό στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας και τις επιπτώσεις του στη ζωή των παιδιών και των εφήβων.

Στη **δεύτερη ενότητα** παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC.

Στην **τρίτη ενότητα** παρέχονται πρακτικές οδηγίες για τη διαχείριση της κατάρτισης των επαγγελματιών (π.χ. εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι που εργάζονται σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας). Επίσης, παρέχονται πληροφορίες για το περιεχόμενο της κατάρτισης, καθώς και παραδείγματα δραστηριοτήτων.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** παρέχονται οδηγίες για τη διατήρηση της πιστότητας κατά την υλοποίηση του προγράμματος.

Ενότητα 1

Τα Χαρακτηριστικά του Εκφοβισμού

Τι είναι εκφοβισμός;

Σύμφωνα με τον ορισμό του Olweus (1993)

«Ένα παιδί υφίσταται εκφοβισμό ή πειράγματα, όταν ένας συνομήλικος του/της ή μια ομάδα παιδιών του/της λένε άσχημα ή δυσάρεστα πράγματα. Επίσης, εκφοβισμός είναι όταν ένα αγόρι/κορίτσι δέχεται χτυπήματα, κλωτσιές, απειλές, έχει κλειδωθεί σε δωμάτιο, έχει λάβει άσχημα σημειώματα, ή όταν κανείς δεν του/της μιλάει και παρόμοια περιστατικά. Τα περιστατικά αυτά μπορούν να συμβαίνουν συχνά και είναι δύσκολο για το θύμα να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Εκφοβισμός είναι επίσης όταν ένα αγόρι/κορίτσι επανειλημμένα υφίσταται πειράγματα με άσχημο τρόπο. Όμως, δεν ορίζεται ως εκφοβισμός όταν δύο παιδιά της ίδιας περίπου δύναμης τσακώνονται ή διαφωνούν».

Όπως σημειώθηκε στον παραπάνω ορισμό, ο εκφοβισμός είναι μια μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, που προκύπτει όταν ένα άτομο ή μια ομάδα δυνατότερων παιδιών ηθελημένα επιτίθεται σε αδύναμο και ευάλωτο παιδί ή νέο.

Ο εκφοβισμός έχει τρία κύρια χαρακτηριστικά:

1) Σκοπιμότητα: ο εκφοβισμός είναι μια μορφή προληπτικής συμπεριφοράς, δηλαδή δεν προκαλείται. Τα παιδιά που εκφοβίζουν έχουν την πρόθεση να βλάψουν ηθελημένα τους συνομήλικους τους.

2) Ανισορροπία δύναμης: αυτοί που εκφοβίζουν είναι πιο δυνατοί από το θύμα, δηλαδή έχουν μεγαλύτερη φυσική και ψυχολογική δύναμη (π.χ. οι ομάδες συνομήλικων τους συχνά τους υποστηρίζουν). Τα παιδιά θύματα δεν μπορούν να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους από τις επιθέσεις εκφοβισμού και συχνά είναι αδύναμα και νεότερα από τον θύτη.

3) Επανάληψη: ο εκφοβισμός εμφανίζεται επανειλημμένα (π.χ. αρκετές φορές την εβδομάδα ή τον μήνα).

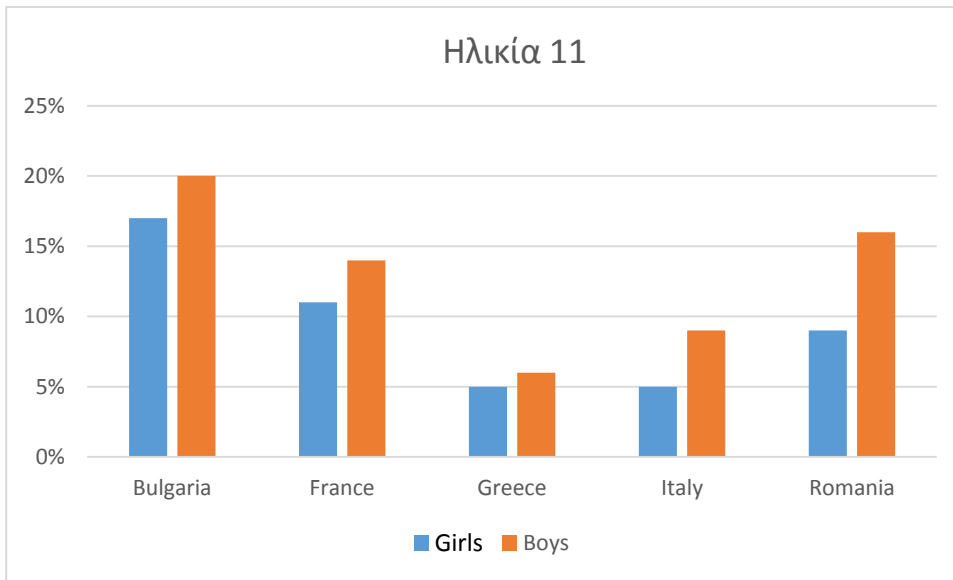
Ο εκφοβισμός εμφανίζεται σε διάφορα πλαίσια, όπως το σχολείο, η οικογένεια (π.χ. εκφοβισμός ανάμεσα σε αδέρφια), οι δομές ιδρυμάτων, η φυλακή και ο εργασιακός χώρος (Monks et al., 2009; Menesini, Camodeca & Nocentini, 2010). Ο εκφοβισμός στα σχολεία είναι ο τύπος που έχει μελετηθεί περισσότερο από κάθε άλλον.

Σύμφωνα με το Health Behaviours in School-aged Children (HBSC), μια μεγάλη μελέτη διεξήχθη σε 43 δυτικές χώρες, περιλαμβανομένων όλων των κρατών μελών της ΕΕ (Inchley et al, 2016), ο εκφοβισμός μεταξύ παιδιών και εφήβων είναι ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο σε όλη την Ευρώπη.

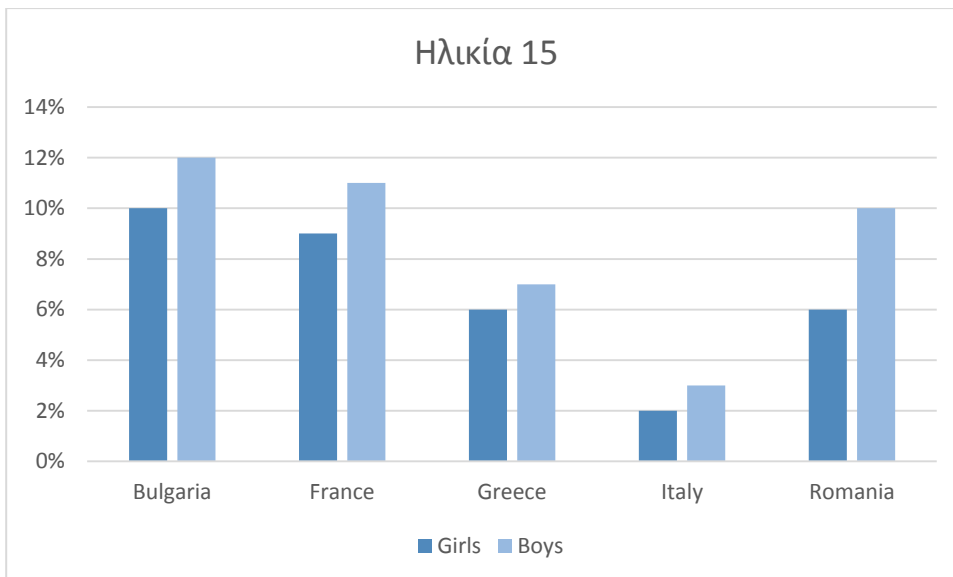
Στα ακόλουθα διαγράμματα, αναφέρουμε τις αναλογίες παιδιών και εφήβων – σύμφωνα με το προαναφερόμενο HBSC –τα οποία έχουν υποστεί και έχουν ασκήσει

εκφοβισμό, στην ηλικία των 11 και 15 ετών αντίστοιχα, στις 5 Ευρωπαϊκές χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα BIC (Bullying in Institutional Care).

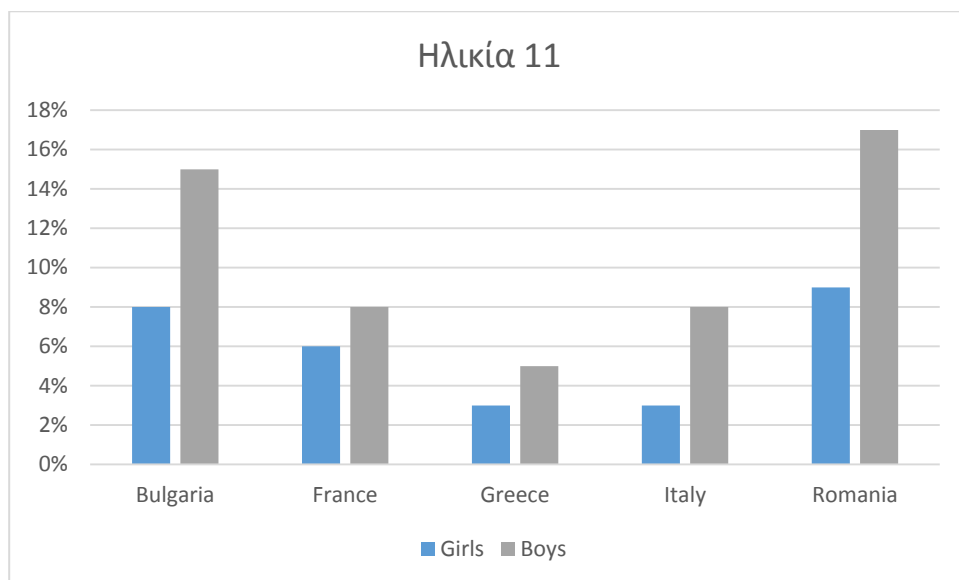
Διάγραμμα 1. Ποσοστό κοριτσιών και αγοριών που ανέφεραν ότι έχουν υποστεί εκφοβισμό τα έτη 2013-2014 σε πέντε Ευρωπαϊκές χώρες στην ηλικία των 11 ετών.

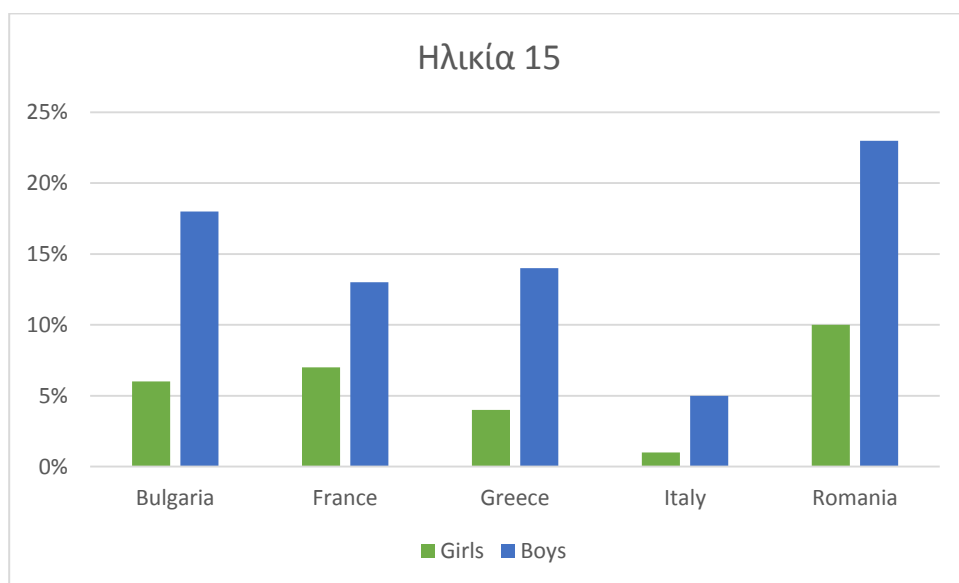
Διάγραμμα 2. Ποσοστό κοριτσιών και αγοριών που ανέφεραν ότι έχουν υποστεί εκφοβισμό τα έτη 2013-2014 σε πέντε Ευρωπαϊκές χώρες στην ηλικία των 15 ετών.

Διάγραμμα 3. Ποσοστό κοριτσιών και αγοριών που ανέφεραν ότι έχουν ασκήσει εκφοβισμό σε συνομήλικους τους τα έτη 2013-2014 σε πέντε Ευρωπαϊκές χώρες στην ηλικία των 11 ετών.

Διάγραμμα 4. Ποσοστό κοριτσιών και αγοριών που ανέφεραν ότι έχουν ασκήσει εκφοβισμό σε συνομήλικους τους τα έτη 2013-2014 σε πέντε Ευρωπαϊκές χώρες στην ηλικία των 15 ετών.

Ο εκφοβισμός δεν είναι αστείο

Είναι σημαντικό να διαχωρίσουμε τον εκφοβισμό από τις διαφωνίες, τις συζητήσεις, τους καυγάδες και τα αστεία.

Ο εκφοβισμός δεν είναι σκληρό παιχνίδι. Όταν δύο ή περισσότερα παιδιά της ίδιας σωματικής δύναμης τσακώνονται, ή παλεύουν, δεν είναι εκφοβισμός. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι σε αυτές τις περιπτώσεις όλα τα παιδιά παίζουν και διασκεδάζουν και κανείς δεν βλάπτεται ή αγχώνεται.

Ο εκφοβισμός δεν είναι μια συζήτηση ή μια διαφωνία. Αυτού του είδους η κατάσταση είναι φυσιολογική στις κοινωνικές σχέσεις. Η σκοπιμότητα πίσω από τις συζητήσεις και τις διαφωνίες δεν είναι η πρόκληση βλάβης ή άγχους στο συνομήλικο.

Ο εκφοβισμός δεν είναι «κάνω αστεία». Είναι απόλυτα φυσιολογικό να γίνονται αστεία μεταξύ παιδιών. Αν όλα τα παιδιά διασκεδάζουν και κανένας δεν υποφέρει ή αγχώνεται, δεν υπάρχει εκφοβισμός.

Πίνακας 1. Διαφορές ανάμεσα στον εκφοβισμό και άλλες συμπεριφορές

	Εκφοβισμός	Σκληρό παιχνίδι, Διαφωνίες, Αστεία
Χαρακτηριστικά	<p>Σκοπιμότητα: ο εκφοβισμός στοχεύει στο να βλάψει τους άλλους.</p> <p>Ανισορροπία δύναμης: ο θύτης έχει μεγαλύτερη φυσική και ψυχολογική δύναμη από το θύμα.</p> <p>Επανάληψη: Ο εκφοβισμός εμφανίζεται επανειλημμένα και σε βάθος χρόνου.</p>	<p>Τα παιδιά διασκεδάζουν και κανείς δεν αγχώνεται.</p> <p>Τα παιδιά έχουν την ίδια δύναμη.</p> <p>Το σκληρό παιχνίδι, οι διαφωνίες και τα αστεία δεν γίνονται συστηματικά.</p>

Ρόλοι Εκφοβισμού

Πέρα από το θύτη και το θύμα, γενικά, είναι παρόντες και άλλοι συνομήλικοι κατά τις καταστάσεις εκφοβισμού.

Υποστηρικτές. Μερικά παιδιά ή βοηθούν το θύτη, ή εγκρίνουν τον εκφοβισμό με κάποιο άλλο τρόπο. Για παράδειγμα, κι αυτοί χτυπούν ή αποκλείουν το θύμα ή ζητωκραυγάζουν και γελούν. Ακόμα και οι ζητωκραυγές και τα γέλια ενθαρρύνουν τον εκφοβισμό, καθώς οι θύτες θεωρούν ότι οι συνομήλικοι τους το απολαμβάνουν.

Παρατηρητές: Μερικά παιδιά είναι μάρτυρες περιστατικών εκφοβισμού χωρίς όμως να παίρνουν θέση, συγκεκριμένα προσποιούνται ότι τίποτα δε συνέβη ή εξαφανίζονται όταν ένα περιστατικό ξεκινά.

Υπερασπιστές. Μερικά παιδιά υπερασπίζονται το θύμα εκφοβισμού, αντιμετωπίζοντας το θύτη και ζητώντας του/της να σταματήσει, ή παρηγορώντας το θύμα. Η υπεράσπιση του θύματος μπορεί να είναι μια επικίνδυνη συμπεριφορά, ειδικά σε κλειστά κοινωνικά περιβάλλοντα, όπως Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, όπου οι υπερασπιστές είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι στην εκδίκηση του θύτη.

Μια υποομάδα παιδιών ασκούν και υφίστανται εκφοβισμό. Η υποομάδα αυτή αναφέρεται ως **Θύτης-Θύμα**. Αντιδρούν στον εκφοβισμό και επίσης παρουσιάζουν συμπεριφορά εκφοβισμού. Οι θύτες-θύματα ακούσια προτρέπουν τους συνομήλικους τους να τους ασκήσουν εκφοβισμό αντιδρώντας πολύ συναισθηματικά στα πειράγματα, τις απειλές ή τη σωματική επίθεση, ενώ παράλληλα έχουν δυσκολία να ελέγξουν το αίσθημα θυμού και οργής τους, που τους οδηγεί σε επιθετικά αντίποινα.

Εικόνα 1. Εκφοβισμός: Η ομάδα συνομήλικων

Ο εκφοβισμός έχει πολλές μορφές:

Σωματικός Εκφοβισμός. Αυτή η μορφή εκφοβισμού περιλαμβάνει σωματικές επιθέσεις, όπως ξύλο, σπρώξιμο, χτύπημα, κλωτσιά και καταστροφή ή κλοπή των πραγμάτων του άλλου

Λεκτικός Εκφοβισμός. Ύβρεις, απειλές, προσβολές, βωμολοχίες και εχθρικά πειράγματα είναι επίσης εκφοβισμός.

Έμμεσος Εκφοβισμός. Ο εκφοβισμός επίσης περιλαμβάνει κακεντρεχή κουτσομπολιά, να λες άσχημα πράγματα πίσω από την πλάτη κάποιου, να τον αγνοείς, να τον απομονώνεις και να τον αποκλείεις από την ομάδα των συνομήλικων. Αυτές οι μορφές εκφοβισμού σκοπεύουν στην απομόνωση και την καταστροφή της φήμης και των κοινωνικών σχέσεων του θύματος.

Κυβερνο-Εκφοβισμός. Ένα παιδί μπορεί επίσης να παρενοχληθεί και ηλεκτρονικά. Αυτή η μορφή εκφοβισμού ονομάζεται: κυβερνο-εκφοβισμός. Εμφανίζεται όταν ηλεκτρονικές συσκευές (π.χ. smartphone, tablet, laptop) και μέσα επικοινωνίας, όπως μέσα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. κοινωνικά δίκτυα όπως το Facebook και υπηρεσίες άμεσων μηνυμάτων όπως WhatsApp) χρησιμοποιούνται για να βλάψουν ένα στοχοποιημένο θύμα. Για παράδειγμα, ψευδείς και άσχημες πληροφορίες για το θύμα μπορούν να αναρτηθούν στο διαδίκτυο και ένα ψεύτικο προφίλ του θύματος να δημιουργηθεί στα κοινωνικά δίκτυα. Μερικά ακόμη παραδείγματα κυβερνο-εκφοβισμού είναι η κυκλοφορία προσωπικών φωτογραφιών και βίντεο που απεικονίζεται το θύμα στα κοινωνικά δίκτυα.

Σεξουαλική παρενόχληση. Περιλαμβάνει ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια, υπαινιγμούς, ή απειλές. Επίσης, κινήσεις και ενέργειες για να προσβάλουν, να εκφοβίσουν ή να βλάψουν κάποιο άτομο. Επικεντρώνεται στην εμφάνιση του ατόμου, στα μέρη του σώματος, στο σεξουαλικό προσανατολισμό ή στη σεξουαλική δραστηριότητα του. Η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί επίσης να είναι ηλεκτρονική, περιλαμβάνοντας ανάρμοστα γραπτά μηνύματα, φωτογραφίες ή βίντεο.

Φυλετική Παρενόχληση. Τα παιδιά μπορεί να παρενοχληθούν λεκτικά, σωματικά, έμμεσα ή ηλεκτρονικά λόγω της εθνικότητας, του χρώματος, των πεποιθήσεων και της θρησκείας τους.

Εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας

Ο εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας έχει οριστεί ως ένα φαινόμενο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπου όμως ελάχιστα διαφέρει από τον εκφοβισμό στο σχολείο, λόγω διάφορων παραμέτρων. Για παράδειγμα, τα

χαρακτηριστικά του κοινωνικού πλαισίου (π.χ. η δομή και το μέγεθος του ιδρύματος, έλλειψη ξεκάθαρης τοποθέτησης, σκοπού και δραστηριοτήτων, παιδιά διαφόρων ηλικιών ζουν μαζί) κάνουν τον εκφοβισμό στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας ένα σαφές φαινόμενο. Ειδικότερα, στα Ιδρύματα αυτά είναι ευκολότερη η δημιουργία **κουλτούρας συνομηλίκων και ιεραρχίας συνομηλίκων**, η οποία αυξάνει την πιθανότητα του εκφοβισμού (Sekol, 2016). Αυτό με τη σειρά του, καθιστά το θύμα πιο ευάλωτο στο θύτη (Sekol & Farrington, 2009).

Τα χαρακτηριστικά του **κοινωνικά κλειστού περιβάλλοντος** κάνουν τα παιδιά που ζουν στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας πιο ευάλωτα στον εκφοβισμό. Πράγματι, μπορεί ενδεχομένως να υφίστανται εκφοβισμό κάποια στιγμή στη διάρκεια της μέρας και της νύχτας. Αυτά τα παιδιά φοβούνται ότι θα παρενοχληθούν στο μέλλον.

Επιπλέον, η πρόθεση του θύτη μπορεί να είναι να μη βλάψει κανέναν, ενώ μπορεί να ενδιαφέρεται περισσότερο να αποκτήσει θέση και δύναμη μέσα στην ομάδα συνομηλίκων, καθώς και υλικά αγαθά (Sekol & Farrington, 2009). Τελικά, λόγω των χαρακτηριστικών στα κλειστά κοινωνικά περιβάλλοντα, ο θύτης έχει ευκολότερη πρόσβαση στα προσωπικά στοιχεία των θυμάτων του και έτσι τους τρομοκρατεί και τους ελέγχει (Sekol, 2016).

Ο εκφοβισμός φαίνεται να θεωρείται ως μέρος της καθημερινότητας στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας και τα περισσότερα παιδιά πιστεύουν ότι οι επαγγελματίες δεν γνωρίζουν τα επεισόδια εκφοβισμού. Επιπλέον, θεωρούν το θύμα εξίσου υπεύθυνο για τον εκφοβισμό (π.χ. τα θύματα αξίζουν τον εκφοβισμό λόγω της προκλητικής τους συμπεριφοράς ή της αδυναμίας τους να συμμορφωθούν με τους κανόνες).

Φαίνεται να υπάρχει υψηλός βαθμός συγκάλυψης μεταξύ εκφοβισμού και εξαπάτησης στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Πράγματι, ορισμένες μελέτες στη βιβλιογραφία αναφέρουν ότι έως και το 50% των παιδιών στα συγκεκριμένα ιδρύματα έχουν ασκήσει εκφοβισμό και συγχρόνως έχουν παρενοχληθεί. Η υποομάδα του **θύτη-θύμα** φαίνεται να επικρατεί περισσότερο σε αυτές (Sekol & Farrington, 2010). Πράγματι, φαίνεται να υπάρχει μεγάλη συγκάλυψη μεταξύ εκφοβισμού και εξαπάτησης στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, το οποίο μπορεί να υποδηλώνει χαρακτηριστικό του εκφοβισμού στο κοινωνικά κλειστό περιβάλλον (Sekol & Farrington, 2010). Σαφέστερα, η συγκάλυψη αυτή μπορεί να οφείλεται στα χαρακτηριστικά του κοινωνικού πλαισίου, παρά στα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών.

Ο εκφοβισμός εμφανίζεται ιδιαίτερα όταν η επίβλεψη από τους επαγγελματίες είναι ελλιπής και όταν μεγαλύτερα και πιο επιθετικά παιδιά δεν διαχωρίζονται από τα μικρότερα. Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι επαγγελματίες μερικές φορές επιτρέπουν ή ενθαρρύνουν τον εκφοβισμό μεταξύ των παιδιών.

Ο εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας φαίνεται να είναι δικαιολογημένος εξαιτίας της ομαλοποίησης της βίας. Οι πιο κοινές μορφές εκφοβισμού που έχουν καταγραφεί σε ιδρύματα είναι: Λεκτικός εκφοβισμός, Παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, Καταστροφή περιουσίας, Απειλές σωματικού τραυματισμού και Καταναγκαστικός μηχανισμός ελέγχου (Barter, Renold, Barridge & Cawson 2004).

Διαφορές ως προς το φύλο και την ηλικία έχουν επίσης ανακαλυφθεί στις μορφές εκφοβισμού που διαπράττονται. Τα μικρότερα παιδιά μοιάζει να κινδυνεύουν περισσότερο να γίνουν θύματα (Khouiri-Kassabri & Attar-Schwartz, 2014).

Τα αγόρια φαίνεται να υφίστανται σωματικό εκφοβισμό, ενώ τα κορίτσια έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να γίνουν θύματα σε επίπεδο σχέσεων (Khouiri-Kassabri & Attar-Schwartz, 2014; Monks et al., 2009). Τα κορίτσια εμπλέκονται περισσότερο και ως θύματα και ως θύτες σε έμμεσες μορφές εκφοβισμού και γενικότερα, παραδέχονται ευκολότερα τη συμμετοχή τους σε εκφοβισμό σε σύγκριση με τα αγόρια (Sekol & Farrington, 2009).

Η ιεραρχία στην ομάδα συνομήλικων αντιπροσωπεύει ένα κεντρικό μηχανισμό στη δυναμική του εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας (Parkin & Grinn, 1997). Ειδικότερα, μια μειονότητα νέων, συγκεκριμένα νεαρά αγόρια, φαίνεται να ασκεί εξουσία σε συνομήλικους τους χρησιμοποιώντας πραγματική ή υποτιθέμενη σωματική δύναμη και τάσεις χειραγώγησης.

Η κουλτούρα των συνομήλικων στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας χαρακτηρίζεται από: α) Ελλιπή σχέση με τους επαγγελματίες, β) Ισχυρή κουλτούρα αποσιώπησης (π.χ., οι επαγγελματίες δεν θα πρέπει να ενημερώνονται για τα περιστατικά εκφοβισμού). Οι τρόφιμοι είναι διατεθειμένοι να προσποιηθούν ότι δε γνωρίζουν για τα επεισόδια εκφοβισμού, (Sekol, 2013). Η κουλτούρα αποσιώπησης στους συνομήλικους μπορεί να αντικατοπτρίζει τη σημασία ορίων ανάμεσα στους τρόφιμους στην κοινότητα. Ωστόσο, αντανakλά τον φόβο αντιποίνων από τους θύτες (Sekol, 2013).

Πότε και που εμφανίζεται ο εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Ο εκφοβισμός φαίνεται να εμφανίζεται κατά τις νυχτερινές ώρες, μεταξύ δείπνου και ύπνου. Τα σημεία εκδήλωσης των περιστατικών είναι: υπνοδωμάτια, καθιστικό, αυλές και διάδρομοι (Sekol & Farrington, 2009).

Γενίκευση του Εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Σύμφωνα με κάποια ερευνητικά αποτελέσματα, ο εκφοβισμός και η κακομεταχείριση συνομήλικων φαίνεται να είναι ένα τεράστιο πρόβλημα στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, με μερικές μελέτες να αναφέρουν ότι τα μισά παιδιά που μένουν σε ιδρύματα δηλώνουν ότι έχουν ασκήσει εκφοβισμό σε άλλους και έχουν παρενοχληθεί οι ίδιοι (Farmer & Pollock, 1998; Sekol, 2016). Άλλες μελέτες αναφέρουν ακόμη υψηλότερα

ποσοστά εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, με τα $\frac{3}{4}$ των τροφίμων να έχουν βιώσει εκφοβισμό, είτε ως θύτης είτε ως θύμα τουλάχιστον δύο ή τρεις φορές το μήνα (Sekol & Farrington, 2009). Παρ' όλα αυτά, το φαινόμενο αυτό παρέμενε απαρατήρητο για πολύ καιρό.

Πίνακας 1. Τα χαρακτηριστικά του εκφοβισμού στις Δομές Ιδρυμάτων

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΓΕΝΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΟΜΑΔΩΝ	ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ	ΓΕΝΙΚΕΥΣΗ
	Τα μικρότερα παιδιά κινδυνεύουν περισσότερο να γίνουν θύματα. Τα αγόρια εμπλέκονται σε μορφές σωματικού εκφοβισμού, ενώ τα κορίτσια εμπλέκονται σε μορφές εκφοβισμού σε επίπεδο σχέσεων.	Μια μειονότητα παιδιών ασκεί ισχύ στους συνομήλικους μέσω σωματικής δύναμης και τάσεις χειρισμού τους.	Ο εκφοβισμός εμφανίζεται κυρίως τις βραδινές ώρες. Τα σημεία εκδήλωσης του είναι: κρεβατοκάμαρες, καθιστικό, αυλές και διάδρομοι.	Δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά, ωστόσο μελέτες έχουν δείξει ότι τα μισά παιδιά που ζουν σε Κλειστές Δομές Φιλοξενίας έχουν υποστεί εκφοβισμό από συνομηλικούς τους. Ο εκφοβισμός και η θυματοποίηση (θύτης και θύμα) συχνά επικαλύπτουν η μια την άλλη.

Υλοποιώντας το πρόγραμμα BIC σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας

Με σκοπό την αντιμετώπιση του φαινομένου και την προβολή των αρνητικών επιπτώσεων του στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων, έχουν προταθεί προγράμματα παρέμβασης κατά του εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Τα προγράμματα παρέμβασης έχουν σκοπό την αύξηση της ενημέρωσης για τον εκφοβισμό και στα παιδιά και τους επαγγελματίες. Τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζουν τον εκφοβισμό ως μια λανθασμένη συμπεριφορά, επικίνδυνη για όλη την κοινότητα.

Οι επαγγελματίες χρειάζεται να εκπαιδευτούν επαρκώς ώστε να υλοποιήσουν το πρόγραμμα. Πρέπει επίσης να εκπαιδευτούν ώστε να αναγνωρίζουν τις προβληματικές συμπεριφορές.

Παράλληλα με τις δράσεις για την πρόληψη και αποφυγή περιστατικών εκφοβισμού μεταξύ των παιδιών, θα πρέπει να δημιουργηθούν τυποποιημένα πρωτόκολλα (π.χ., σύστημα παραπόνων) για το χειρισμό των μεμονωμένων περιπτώσεων. Μέχρι σήμερα, το πρόγραμμα BIC δεν περιλαμβάνει σύστημα παραπόνων, ωστόσο, θα δημιουργηθεί μαζί με τους εκπαιδευτές, κατά τη διάρκεια της κατάρτισης. Κάθε χώρα που συμμετέχει στο έργο θα δημιουργήσει το δικό της σύστημα παραπόνων, ώστε να είναι ένα αποτελεσματικό και βοηθητικό σύστημα σε κάθε πλαίσιο.

Ενότητα 2

Τα χαρακτηριστικά του προγράμματος
κατά του εκφοβισμού BIC

Κύρια Χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC

Το πρόγραμμα παρέμβασης κατά του εκφοβισμού «Ο εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας (BIC)» έχει σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού μεταξύ παιδιών και εφήβων που ζουν σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Το πρόγραμμα BIC έχει εμπνευστεί από τις καλές πρακτικές που έχουν υιοθετηθεί για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού στο σχολείο, όπως το **KiVa** στην Φιλανδία και το **Notrap!** στην Ιταλία (Kärnä et al., 2011; Palladino, Nocentini & Menesini, 2015). Έχουμε υποστηρίξει ότι μερικά από τα κύρια στοιχεία αυτών των καλών πρακτικών, όπως η εργασία συστηματικής προσέγγισης, η συμμετοχή εκπαιδευτικών και συνομήλικων, η προβολή της θετικής συμπεριφοράς στη λεγόμενη «σιωπηλή πλειοψηφία» (π.χ., παιδιά που έχουν γίνει παθητικοί μάρτυρες εκφοβισμού), θα μπορούσαν επίσης να έχουν σχέση με μια αλλαγή της κατάστασης εκφοβισμού και στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας.

Το **KiVa** και το **Notrap!** είναι τεκμηριωμένα προγράμματα κατά του εκφοβισμού, με μια ισχυρή θεωρητική βάση. Τα δύο προγράμματα υιοθετούν μια ολιστική σχολική προσέγγιση, δηλαδή εμπλέκουν στο πρόγραμμα όλα τα παιδιά και τους εφήβους και όχι μόνο το θύτη και το θύμα. Ο σκοπός είναι να αλλάξει το κλίμα στο σχολείο, ενθαρρύνοντας τα παιδιά να αντιμετωπίζουν τον εκφοβισμό ως μια μη αποδεκτή συμπεριφορά. Επομένως, όταν συμβαίνει εκφοβισμός, όλοι οι μαθητές θα πρέπει να νοιώθουν υπεύθυνοι να βοηθήσουν τα θύματα συμμαθητές τους. Γενικά, το KiVa και το Notrap! βασίζονται στην ιδέα ότι ο τρόπος με τον οποίο οι συνομήλικοι παρατηρητές (π.χ., παιδιά που δεν είναι ούτε θύματα ούτε θύτες) αντιδρούν στον εκφοβισμό, είναι σημαντικό για την διαιώνιση ή τον τερματισμό του εκφοβισμού.

Το **KiVa**, είναι ακρώνυμο των φιλανδικών λέξεων *Kiusaamista Vastaan*, «ενάντια στον εκφοβισμό». Το φιλανδικό επίθετο *kiva* (σημαίνει καλός) έχει βασιστεί στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και απαιτεί τη δέσμευση όλου του σχολικού προσωπικού. Για το λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί έχουν ένα σημαντικό ρόλο στο πρόγραμμα, έχοντας καταρτιστεί στο να προλαμβάνουν και να παρεμβαίνουν στον εκφοβισμό. Ειδικότερα, το KiVa περιλαμβάνει μια σειρά μαθημάτων για μαθητές που παραδίδονται από τους εκπαιδευτικούς. Το KiVa προορίζεται να αποτελεί μέρος των διαρκών προσπάθειών του σχολείου κατά του εκφοβισμού, παρά να εφαρμόζεται για ένα μικρό χρονικό διάστημα. Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, οι εκπαιδευτικοί έχουν τον κύριο ρόλο να ξεδιπλώσουν την ικανότητα των παιδιών να προβάλλουν την αντίθεσή τους στον εκφοβισμό, παρά να είναι παθητικοί θεατές σε περιστατικά εκφοβισμού. Για να γίνει αυτό, οι εκπαιδευτικοί καταρτίζονται μέσω μιας διήμερης προσωπικής κατάρτισης και υποστηρίζονται από ειδικούς καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Το KiVa έχει τρεις ενότητες (π.χ., εγχειρίδια): Η Ενότητα 1 περιλαμβάνει μαθήματα για παιδιά ηλικίας 6-9, η Ενότητα 2 περιλαμβάνει μαθήματα κατάλληλα για παιδιά ηλικίας 10-12 και η Ενότητα 3 περιλαμβάνει μαθήματα σχεδιασμένα για παιδιά ηλικίας 13 ή μεγαλύτερα. Τα

εγχειρίδια περιέχουν αναλυτικές πληροφορίες για τους εκπαιδευτικούς, σχετικά με την υλοποίηση των εργαστηρίων.

Το **KiVa** περιλαμβάνει επίσης συγκεκριμένες δράσεις (π.χ., ενδεδειγμένες δράσεις) με σκοπό την αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων εκφοβισμού. Ενδεδειγμένες δράσεις υλοποιούνται από την ομάδα KiVa, αποτελούμενη από τρεις εκπαιδευτικούς, ή άλλο σχολικό προσωπικό σε κάθε σχολείο που συμμετέχει. Το κύριο έργο της ομάδας KiVa είναι η αντιμετώπιση περιπτώσεων εκφοβισμού, μαζί με τους δασκάλους.

Το **Notrap!** πρόγραμμα (ακρώνυμο για «Not fall into the trap») έχει σκοπό την προβολή αντίθεσης στον εκφοβισμό μεταξύ εφήβων ηλικίας 14-18. Το πρόγραμμα υιοθετεί την αλληλοεκπαίδευση, δηλαδή την εκπαίδευση νέων από νέους. Στα πρότυπα εκπαίδευσης συνομήλικων, οι συνομήλικοι εκπαιδευτές (π.χ., έφηβοι που έχουν ρόλο ευθύνης να παρέχουν βοήθεια στους συνομήλικους) υποτίθεται ότι πρέπει να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των συνομήλικων τους, προβάλλοντας τη δική τους καλή συμπεριφορά. Οι συνομήλικοι εκπαιδευτές θα πρέπει να είναι καλό πρότυπο για τους συνομήλικους τους. Επομένως, έχουν γενικότερα επιλεχθεί ανάλογα με τις κοινωνικές και ενσυναισθητικές τους ικανότητες. Εναλλακτικά, τους επιλέγουν οι συνομήλικοί τους. Οι συνομήλικοι εκπαιδευτές κατευθύνουν μια σειρά δραστηριοτήτων με τους συνομήλικούς τους κατά τη διάρκεια του σχολείου. Για να το επιτύχουν, καταρτίζονται από ειδικούς μέσω μιας οκτάωρης προσωπικής κατάρτισης. Ο σκοπός του Notrap! είναι να αλλάξει τη συμπεριφορά των εφήβων μέσω θετικών προτύπων από τους συνομήλικους, οι οποίοι αποτελούν τη σχετική πηγή επιρροής, ειδικά κατά την εφηβεία. Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με την αλληλοεκπαίδευση υπάρχουν στην ενότητα που ακολουθεί.

Έχοντας αναφέρει τα χαρακτηριστικά του KiVa και Notrap! κρίναμε ότι το πρόγραμμα KiVa θα ταίριαζε περισσότερο για παιδιά ηλικίας 6 έως 11, ενώ το πρόγραμμα Notrap! θα ήταν χρήσιμο για εφήβους ηλικίας 14 έως 18.

Αλληλοεκπαίδευση

Όπως έχει υπογραμμιστεί παραπάνω, το πρόγραμμα BIC για έφηβους (ηλικία 12-18) βασίζεται στο πρότυπο της αλληλοεκπαίδευσης. Πρόκειται για την κατάρτιση εφήβων (στην προκειμένη περίπτωση) από τους συνομήλικούς τους. Τα δυνητικά δυνατά σημεία αυτού του προτύπου είναι πολλαπλά, ειδικά με προ-έφηβους και έφηβους. Η αλληλοεκπαίδευση βασίζεται στην παραδοχή ότι κατά τη διάρκεια της εφηβείας, η ομάδα συνομήλικων γίνεται μια αξιοσημείωτη πηγή επιρροής, προσφέροντας ανεξαρτησία, αναγνώριση και ταυτότητα. Πράγματι, είναι ευκολότερο για τους έφηβους να αυτοπροσδιορίζονται με τους συνομήλικούς τους, παρά με ενήλικους (π.χ., επαγγελματίες). Επιπλέον, οι συνομήλικοι θεωρούνται μια εύλογη πηγή επιρροής. Προκύπτει ότι οι εκπαιδευτές συνομήλικων θα μπορούσαν αν επηρεάσουν θετικά τη

συμπεριφορά των συνομήλικών τους. Επίσης, η αλληλοεκπαίδευση ενδυναμώνει τους εκπαιδευτές, αυξάνει την αποτελεσματικότητά τους και την αίσθηση της ευθύνης.

Η παρέμβαση με την καθοδήγηση συνομήλικων έχει υιοθετηθεί με μεγάλη επιτυχία σε πολλές περιοχές, από παρεμβάσεις υγείας, στην πρόληψη του εκφοβισμού. Στα πλαίσια του πρότυπου BIC, οι εκπαιδευτές συνομήλικων θα καταρτιστούν μετά τη φάση έναρξης του προγράμματος. Κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων, οι εκπαιδευτές συνομήλικων θα πρέπει επίσης να βοηθήσουν τους συνομήλικους τους να σκεφτούν τη σημασία των δραστηριοτήτων. Για να γίνει αυτό, θα υπάρχουν μερικές ερωτήσεις στο τέλος κάθε δραστηριότητας.

Στα πλαίσια του προγράμματος BIC, **όλοι οι έφηβοι ηλικίας 12-18 θα καταρτιστούν ως εκπαιδευτές συνομήλικων**. Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για να καταρτιστούν όλοι οι έφηβοι, από αν οριστούν κάποιοι από τους συνομήλικους του ή από τους επαγγελματίες.

Στη συνέχεια, αναφέρουμε τους λόγους για να συμμετέχουν όλοι οι έφηβοι στη διαδικασία αλληλοεκπαίδευσης.

- 1) Οι δυναμικές του εκφοβισμού μέσα στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα ιεραρχίας των ομάδων. Κρίναμε ότι θα ήταν μη αποτελεσματικό να οριστούν από τους συνομήλικους οι εκπαιδευτές συνομήλικων.
- 2) Η επιλογή μερικών παιδιών και όχι κάποιων άλλων, μπορεί ακόμη και να κλιμακώσει τον εκφοβισμό. Για παράδειγμα, τα παιδιά που δεν έχουν επιλεγεί ως εκπαιδευτές συνομήλικων μπορεί να παρενοχλήσουν τους εκπαιδευτές συνομήλικων εξαιτίας της ζήλειας και κακίας.
- 3) Δεδομένου ότι ο εκφοβισμός είναι ένα διαδεδομένο φαινόμενο στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, είναι σημαντικό να αυξηθούν οι γενικές ικανότητες και η ατομική αίσθηση υπευθυνότητας μεταξύ όλων των παιδιών. Επομένως, επιτρέποντας σε όλα τα παιδιά να αναλάβουν με τη σειρά το ρόλο του εκπαιδευτή συνομήλικων, θα τα ενθάρρυνε ώστε να γίνουν ενεργοί παράγοντες αλλαγής στην ομάδα συνομήλικων.

Οι στόχοι του προγράμματος BIC

Ο **συνολικός στόχος του προγράμματος BIC** είναι να κάνει τα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας ένα ασφαλές και ζεστό μέρος για τα παιδιά. Το πρόγραμμα κατά του εκφοβισμού BIC έχει σκοπό να αυξήσει τη γνώση του εκφοβισμού μεταξύ των επαγγελματιών και των παιδιών και να αποτρέψει το φαινόμενο. Επίσης, το πρόγραμμα σκοπεύει στην προαγωγή θετικών κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών και των εφήβων και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους μέσα στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας.

Πίνακας 1. Συγκεκριμένοι στόχοι του προγράμματος παρέμβασης κατά του εκφοβισμού BIC.

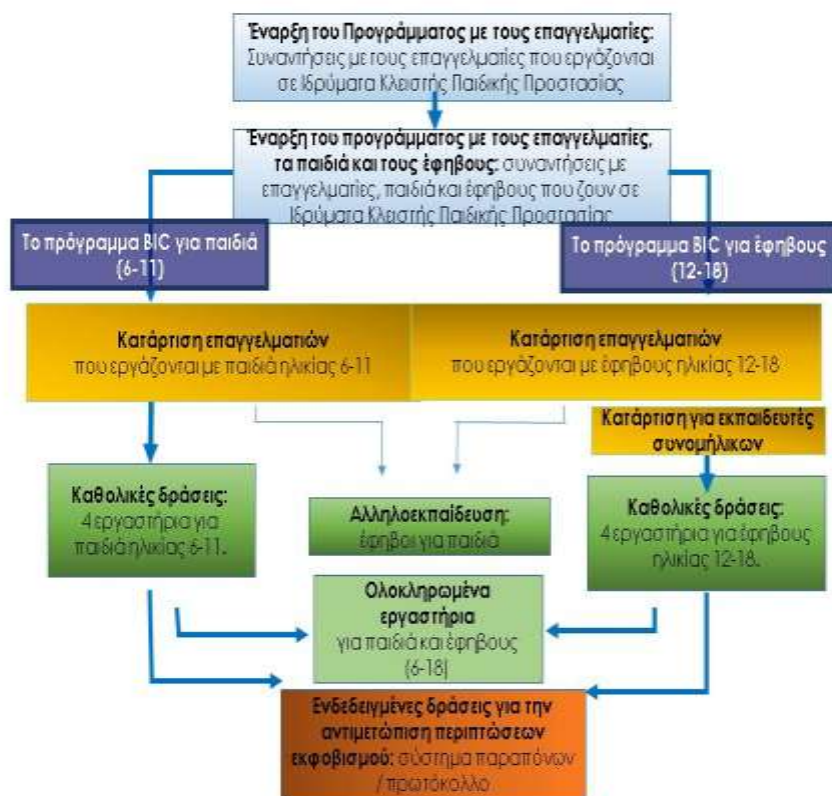
Οι συγκεκριμένοι στόχοι του προγράμματος

- ✓ Η αύξηση της γνώσης και κατανόησης του εκφοβισμού μεταξύ των επαγγελματιών και των παιδιών
- ✓ Η αύξηση της αποτελεσματικότητας των επαγγελματιών στο χειρισμό καταστάσεων εκφοβισμού
- ✓ Η αύξηση των διαπροσωπικών δεξιοτήτων (ειδικότερα κοινωνικές και συναισθηματικές) μεταξύ όλων των παιδιών και των εφήβων
- ✓ Η ενίσχυση στρατηγικής επίλυσης προβλημάτων και η υιοθέτηση ικανοτήτων μίμησης μεταξύ όλων των παιδιών
- ✓ Η ενθάρρυνση των θεατών να βοηθήσουν το θύμα
- ✓ Η μείωση του εκφοβισμού και των ηλεκτρονικών μορφών εκφοβισμού μεταξύ των παιδιών και των εφήβων

Τα στάδια του προγράμματος BIC

Το πρόγραμμα BIC δεν σκοπεύει να διαρκέσει ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αντιθέτως, θα πρέπει να είναι μέρος της συνεχούς πολιτικής των ιδρυμάτων κατά του εκφοβισμού και μπορεί να είναι ένα μόνιμο πρόγραμμα που διεξάγεται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Ιδρυμάτων Κλειστής Παιδικής Προστασίας.

Εικόνα 1. Τα στάδια του προγράμματος BIC

Η παρέμβαση διαρθρώνεται με τα ακόλουθα **στάδια**:

1. ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1α. Έναρξη του προγράμματος με τους επαγγελματίες: οι εκπαιδευτές κανονίζουν μια συνάντηση (2 ωρών) με τους επαγγελματίες έχοντας ένα διπλό **στόχο**: α) την αύξηση της γνώσης για τον εκφοβισμό γενικά, καθώς και τον εκφοβισμό στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, β) την ενημέρωση των επαγγελματιών για τους στόχους του προγράμματος. Η έναρξη του προγράμματος είναι απαραίτητο να γίνει από τους εκπαιδευτές πριν την κατάρτιση των επαγγελματιών προκειμένου να τους παρακινήσει.

1β. Έναρξη του προγράμματος με τους επαγγελματίες, τα παιδιά και τους έφηβους: οι εκπαιδευτές και οι επαγγελματίες κανονίζουν μια συνάντηση (2 ωρών) με τα παιδιά, τους έφηβους και το προσωπικό των ιδρυμάτων. Οι **στόχοι** είναι: α) η αύξηση της γνώσης για τον εκφοβισμό μεταξύ των παιδιών και των εφήβων, β) η παρουσίαση του προγράμματος BIC. Η έναρξη του προγράμματος μπορεί να γίνει μετά την κατάρτιση των επαγγελματιών δεδομένου ότι οι εκπαιδευτές μαζί με τους επαγγελματίες πρέπει να παρουσιάσουν το πρόγραμμα στα παιδιά και τους έφηβους.

2. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά και έφηβους, η κατάρτιση των 9-10 ωρών θα επικεντρωθεί στο Εγχειρίδιο για Παιδιά και το Εγχειρίδιο για Έφηβους, καθώς και στις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται και στα δυο εγχειρίδια.

2.α ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ BIC ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΥΣ: Κατάρτιση για επαγγελματίες: οι εκπαιδευτές κανονίζουν την κατάρτιση για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-11 και με έφηβους ηλικίας 12-18. Η κατάρτιση θα πρέπει να διαρκέσει 9-10 ώρες. Οι **στόχοι** της κατάρτισης των επαγγελματιών είναι: α) Να παρέχει θεωρητικές έννοιες του εκφοβισμού γενικά και του εκφοβισμού σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας (3 ώρες); β) Να εξηγήσει τα περιεχόμενα των καθολικών δράσεων για παιδιά (Εγχειρίδιο για Παιδιά, π.χ., πώς να υλοποιήσουν τα εργαστήρια) (3 ώρες), γ) Να εξηγήσει τα περιεχόμενα των Καθολικών Δράσεων για έφηβους (Εγχειρίδιο για Έφηβους, π.χ., πώς να υλοποιήσουν τα εργαστήρια) (3 ώρες), δ) Ενδεδειγμένες Δράσεις (1 ώρα).

Βασικές πληροφορίες σχετικά με τις Ενδεδειγμένες Δράσεις θα δοθούν στους επαγγελματίες κατά τη διάρκεια της κατάρτισης. Παρόλα αυτά, πιο αναλυτικές και πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τις Ενδεδειγμένες Δράσεις θα δοθούν μόνο στην ομάδα των ειδικών (π.χ. ένας ψυχολόγος και δύο επαγγελματίες), οι οποίοι θα είναι υπεύθυνοι για το σύστημα παραπόνων. Επομένως, η κατάρτιση αυτή για την ομάδα

συστήματος παραπόνων δεν θα περιληφθεί στις ώρες κατάρτισης για τους επαγγελματίες.

2.β ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ BIC ΓΙΑ ΕΦΗΒΟΥΣ: Κατάρτιση για εκπαιδευτές συνομήλικων: όλοι οι έφηβοι θα καταρτιστούν για να γίνουν εκπαιδευτές συνομήλικων. Οι **στόχοι** της κατάρτισης αυτής είναι: α) να παρέχει πληροφορίες για τον εκφοβισμό και τα χαρακτηριστικά του, β) να παρέχει πρακτικές γνώσεις για το ρόλο τους ως εκπαιδευτές συνομήλικων, γ) να αυξήσει την επικοινωνία, την ενσυναίσθηση και τις ικανότητες σχέσεων τους (π.χ., την ικανότητα ακρόασης, την ειλικρίνεια, την επίλυση προβλημάτων). Όλοι οι έφηβοι θα συμμετέχουν στην πρώτη κοινή κατάρτιση, που θα επικεντρωθεί σε θεωρητικές έννοιες για τον εκφοβισμό, το πρόγραμμα BIC και τη βελτίωση των διαπροσωπικών και επικοινωνιακών ικανοτήτων (4-5 ώρες). Στο δεύτερο στάδιο, οι έφηβοι θα καταρτιστούν ώστε να υλοποιήσουν τα εργαστήρια –μαζί με τους επαγγελματίες– και να γίνουν ένα μέσο αλλαγής στην ομάδα συνομήλικων. Ως εκ τούτου, το δεύτερο στάδιο της κατάρτισης απευθύνεται σε τέσσερις ομάδες εφήβων, όπου θα καταρτιστεί ξεχωριστά για ένα από τα εργαστήρια (3 ώρες). Οι επαγγελματίες που εργάζονται με έφηβους θα συμμετέχουν σε αυτό το στάδιο της κατάρτισης, ώστε να μάθουν να διαχειρίζονται τα εργαστήρια με τους έφηβους.

3. ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

3.α ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ BIC ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ: 4 εργαστήρια (2 ώρες το καθένα) υλοποιούνται από επαγγελματίες με παιδιά ηλικίας 6-11. Ο **στόχος** των εργαστηρίων είναι: α) Να επιτρέψει στα παιδιά να αντιληφθούν τα χαρακτηριστικά του εκφοβισμού και να αυξήσουν την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν τα περιστατικά εκφοβισμού, β) Να αυξήσει την ικανότητα ρύθμισης συναισθημάτων, γ) Να αυξήσει την ικανότητά τους να επιλύουν συγκρουσιακές καταστάσεις χρησιμοποιώντας θετικές στρατηγικές (π.χ., στρατηγικές διάφορες της επιθετικότητας και της εκδίκησης, δ) Να αυξήσει την θετική κοινωνική συμπεριφορά και το αίσθημα της ομαδικότητας μεταξύ των παιδιών.

3.β ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ BIC ΓΙΑ ΕΦΗΒΟΥΣ: 4 εργαστήρια (2 ώρες το καθένα) υλοποιούνται από εκπαιδευτές συνομήλικων με έφηβους ηλικίας 12-18, τα οποία διαχειρίζονται οι επαγγελματίες. Οι **στόχοι** είναι ίδιοι όπως παραπάνω. Επιπροσθέτως, τα εργαστήρια για τους έφηβους έχουν σκοπό να τους ενθαρρύνουν να ενεργούν ως θετικά πρότυπα για τους συνομήλικούς τους, μέσω της εκπαίδευσης συνομήλικων.

3.γ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ: 2 εργαστήρια (2 ώρες το καθένα) όπου συμμετέχουν όλα τα παιδιά και οι έφηβοι, και τα οποία διαχειρίζονται οι επαγγελματίες. Ο **στόχος** των ολοκληρωμένων εργαστηρίων είναι η δημιουργία βίντεο, σχεδίων, ή κάθε είδους υλικών σχετικά με τον εκφοβισμό. Τα εργαστήρια αυτά έχουν σκοπό να αυξήσουν τη συνεργατικότητα ανάμεσα στα παιδιά και τους έφηβους.

3.6 ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΩΝ: ένα δομημένο και ελεγχόμενο σύστημα όπου μεγαλύτερα παιδιά θα καθοδηγούν τα μικρότερα (π.χ., ώστε να καθοδηγούν, να συμβουλεύουν, να υποστηρίζουν και να βοηθούν, προτάσεις, πληροφορίες). Ο **στόχος** της ολοκληρωμένης δράσης είναι η αύξηση της συνεργατικότητας και της θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς μεταξύ παιδιών και εφήβων.

4. ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ / ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΠΟΝΩΝ: ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Μετά την κατάρτιση και παράλληλα με τις καθολικές δράσεις, θα υλοποιηθούν οι ενδεδειγμένες δράσεις και θα ενεργοποιηθεί το σύστημα παραπόνων. Ο **στόχος** των ενδεδειγμένων δράσεων είναι αντιμετώπιση συγκεκριμένων περιπτώσεων εκφοβισμού που αντιλαμβάνονται οι επαγγελματίες, η υποστήριξη στο θύμα και ο τερματισμός του επεισοδίου εκφοβισμού.

Καθολικές Δράσεις: Εργαστήρια

Ο **γενικός σκοπός** των Καθολικών Δράσεων είναι να αποθαρρύνουν τον εκφοβισμό και να ενθαρρύνουν τα παιδιά να αισθάνονται υπεύθυνα όταν προκύπτει περιστατικό εκφοβισμού και να βοηθούν τα θύματα συνομήλικους τους. Όλα τα παιδιά πρέπει να είναι ενήμερα ότι ο εκφοβισμός είναι λάθος και αποτελεί απαράδεκτη συμπεριφορά.

Τα **εργαστήρια** είναι μέρος των **Καθολικών Δράσεων**. Τα **εργαστήρια** περιλαμβάνουν ιστορίες, δραστηριότητες ρόλων, παιχνίδια και σύντομα βίντεο σχετικά με τον εκφοβισμό. Δεδομένου ότι ο εκφοβισμός είναι ένα διαδεδομένο φαινόμενο μεταξύ των παιδιών στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, αποφασίσαμε να ξεκινήσουμε και τα δύο εγχειρίδια (Ενότητα 1 και 2) από το εργαστήριο. Πέρα από συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τον εκφοβισμό, τη δυναμική και τις επιπτώσεις του, τα περιεχόμενα των εργαστηρίων περιλαμβάνουν επίσης περισσότερα γενικά θέματα, όπως συναισθήματα, επίλυση προβλημάτων, στρατηγικές αντιμετώπισης, σεβασμό, φιλία και κοινωνική συμπεριφορά. Τα υλικά και οι δραστηριότητες του προγράμματος BIC program διαφοροποιούνται για τα μικρότερα και μεγαλύτερα παιδιά.

Εγχειρίδιο για επαγγελματίες: Ενότητα 1. Περιλαμβάνει εργαστήρια που υλοποιούνται από επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-11.

Εγχειρίδιο για Έφηβους και Επαγγελματίες: Ενότητα 2. Περιλαμβάνει εργαστήρια που υλοποιούνται από έφηβους (εκπαιδευτές συνομήλικων) και επαγγελματίες. Απευθύνονται σε έφηβους (ηλικίας 12-18) και επαγγελματίες. Σε κάθε εργαστήριο, οι έφηβοι και οι επαγγελματίες θα βρουν αναλυτικές οδηγίες για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων. Όλοι οι έφηβοι θα καταρτιστούν ώστε να γίνουν εκπαιδευτές συνομήλικων. Ειδικότερα, θα δημιουργηθούν τέσσερις ομάδες εφήβων, κάθε ομάδα θα καταρτιστεί για να υλοποιήσει ένα από τα τέσσερα εργαστήρια.

Πίνακας 2. Στόχοι και χαρακτηριστικά των Καθολικών Δράσεων.

Στόχος	Επικεφαλής	Δραστηριότητες Εργαστηρίων	Αριθμός εργαστηρίων	Αριθμός παιδιών και εφήβων που συμμετέχουν σε κάθε εργαστήριο	Συνολική διάρκεια του εργαστηρίου
Να αυξήσει την ευαισθητοποίηση των παιδιών και των εφήβων για τον εκφοβισμό και να τους ενθαρρύνει να αντιδρούν στον εκφοβισμό	Το εργαστήριο για παιδιά υλοποιείται από επαγγελματίες, ενώ το εργαστήριο για έφηβους υλοποιείται από έφηβους μαζί με επαγγελματίες (πρότυπο αλληλοεκπαίδευσης)	Ιστορίες, Παιχνίδια, Βίντεο, Ρόλοι.	Τέσσερα εργαστήρια για παιδιά (6-11) και τέσσερα εργαστήρια για έφηβους (12-18)	Όχι περισσότερα από 20 – 25	8 ώρες

Μερικές δραστηριότητες θα πρέπει να υλοποιηθούν σε ομάδα, ενώ μερικές άλλες ατομικά, ή σε ζευγάρια παιδιών/εφήβων. Είναι σημαντικό παιδιά/έφηβοι που δεν είναι φίλοι, ή δεν περνούν χρόνο μαζί να είναι στην ίδια ομάδα. Επομένως, οι ομάδες μπορούν να δημιουργηθούν τυχαία (για παράδειγμα, ανάλογα με το νούμερο παπουτσιού, ή τα χρώματα των ρούχων).

Κατά τη διάρκεια κάθε εργαστηρίου, κάθε παιδί/έφηβος πρέπει να έχει το Εκπαιδευτικό Εργαλείο του προγράμματος BIC.

Τα εργαστήρια θα πρέπει να διαρκέσουν δύο ώρες. Παρόλα αυτά, αν δεν υπάρχει αρκετός χρόνος να υλοποιηθούν όλες οι δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε εργαστήριο, οι επαγγελματίες μπορούν να υλοποιήσουν μερικές από αυτές. Στην περίπτωση αυτή, μπορούν να επιλέξουν τις δραστηριότητες που ενδεχομένως να είναι καλύτερες (πιο ενδιαφέρουσες και διασκεδαστικές) για τη συγκεκριμένη ομάδα εφήβων. Τα εργαστήρια μπορούν επίσης να υλοποιηθούν σε δύο ή περισσότερες συναντήσεις.

Περιεχόμενο κάθε εργαστηρίου

Τα εγχειρίδια θα πρέπει να είναι εύχρηστα εργαλεία που θα τα έχουν μαζί τους κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων. Τα εγχειρίδια (Ενότητα 1 και Ενότητα 2) περιλαμβάνουν τέσσερα εργαστήρια. Μερικές δραστηριότητες των εργαστηρίων για παιδιά διαφοροποιούνται ανάλογα την ηλικία των παιδιών. Ειδικότερα, μερικές δραστηριότητες απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 6-8 και μερικές δραστηριότητες είναι κατάλληλες για παιδιά ηλικίας 9-11. Οι αναλυτικές πληροφορίες των περιεχομένων των εργαστηρίων αναφέρονται παρακάτω:

Εργαστήριο 1. Εκφοβισμός: Το εργαστήριο αυτό παρέχει πληροφορίες για τον εκφοβισμό και τα χαρακτηριστικά του. Τα παιδιά θα μάθουν τις διαφορές ανάμεσα στον εκφοβισμό και τα αστεία, καθώς επίσης και τους ρόλους που υπάρχουν στον εκφοβισμό.

Εργαστήριο 2. Συναισθήματα και Ρύθμιση Συναισθημάτων: Το δεύτερο εργαστήριο έχει σκοπό να αυξήσει την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και να τα εκφράζουν επαρκώς. Τα παιδιά θα μάθουν τι είναι τα συναισθήματα και πώς προκαλούνται από εσωτερικούς και περιστασιακούς παράγοντες. Ένας ακόμη στόχος του εργαστηρίου είναι να μάθουν πώς να διαχειρίζονται τα συναισθήματα.

Εργαστήριο 3. Επίλυση προβλημάτων και στρατηγικές αντιμετώπισης: Το εργαστήριο επίλυσης προβλημάτων έχει σκοπό να διδάξει ότι αγχωτικά κοινωνικά γεγονότα, όπως συγκρουσιακές καταστάσεις, μπορούν να επιλύονται μέσα από την ενεργή σκέψη. Τα παιδιά θα μάθουν επίσης ότι υπάρχουν διαφορετικές λύσεις για ένα πρόβλημα. Το εργαστήριο περιλαμβάνει γενικές δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων, καθώς και δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων σχετικά με περιστατικά εκφοβισμού (π.χ., ποιες στρατηγικές είναι χρήσιμες όταν αντιμετωπίζεις τον εκφοβισμό). Τα παιδιά θα μάθουν επίσης να σκέφτονται τα πλεονεκτήματα και τις επιπτώσεις της κάθε λύσης.

Εργαστήριο 4. Σεβασμός, φιλία και κοινωνική συμπεριφορά: Το εργαστήριο αυτό έχει σκοπό να διδάξει στα παιδιά τι είναι σεβασμός. Επιπλέον, έχει σκοπό να αυξήσει τη φιλία και την κοινωνική τους συμπεριφορά μέσα από μια σειρά ομαδικών δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, στο εργαστήριο αυτό προτείνεται η δημιουργία μιας επιτροπής υποδοχής νέων μελών.

Ολοκληρωμένα εργαστήρια: κατά τη διάρκεια των ολοκληρωμένων εργαστηρίων, οι έφηβοι θα καθοδηγήσουν τα παιδιά μέσα από τη δημιουργία σύντομων βίντεο, αφισών, ή σχεδίων, σχετικά με τον εκφοβισμό. Ο στόχος του ολοκληρωμένου εργαστηρίου είναι η αύξηση της συνεργατικότητας ανάμεσα σε μεγαλύτερα και μικρότερα παιδιά.

Οι συγκεκριμένοι στόχοι του κάθε εργαστηρίου αναφέρονται περιληπτικά στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Στόχοι και περιεχόμενα των εργαστηρίων

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ	Θέματα	Κύριος Στόχος	Συγκεκριμένοι Στόχοι
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 1	Εκφοβισμός	Να αυξήσει την ευαισθητοποίηση για τον εκφοβισμό μεταξύ παιδιών	1) Κατανόηση των χαρακτηριστικών του εκφοβισμού 2) Κατανόηση των ειδών εκφοβισμού 3) Κατανόηση των ρόλων εκφοβισμού
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 2	Συναισθήματα και Ρύθμιση Συναισθημάτων	Να βοηθήσει τα παιδιά να καταλάβουν τι είναι τα συναισθήματα και πώς να τα ρυθμίζουν κατάλληλα	1) Αναγνώριση συναισθημάτων 2) Έκφραση Συναισθημάτων 3) Εκμάθηση στρατηγικών ρύθμισης συναισθημάτων
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 3	Στρατηγικές επίλυσης και αντιμετώπισης προβλημάτων	Να μάθει την τεχνική επίλυσης προβλημάτων και να βοηθήσει τα παιδιά να σκέφτονται τρόπους να επιλύουν συγκρουσιακές καταστάσεις	1) Εκμάθηση της τεχνικής επίλυσης προβλημάτων 2) Σκέψη για εναλλακτικές στρατηγικές επίλυσης συγκρούσεων και εκφοβισμού 3) Χρήση της τεχνικής επίλυσης προβλημάτων
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 4	Σεβασμός, Φιλία και Κοινωνική συμπεριφορά	Να προάγει το σεβασμό και τη φιλία και να ενθαρρύνει τα παιδιά να βοηθούν το ένα το άλλο	1) Κατανόηση της σημασίας του σεβασμού 2) Κατανόηση της διαφοράς μεταξύ φίλων και γνωστών 3) Κατανόηση της κοινωνικής συμπεριφοράς και της συνεργατικότητας
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ	Πρακτικές δραστηριότητες	Χρήσης καθοδήγησης συνομήλικων για την αύξηση της συνεργατικότητας μεταξύ παιδιών και εφήβων	Κοινές δραστηριότητες, όπως δημιουργία σύντομων βίντεο για τον εκφοβισμό: Οι έφηβοι θα καθοδηγούν τα μικρότερα παιδιά μέσω αυτών των δραστηριοτήτων

Ενδεδειγμένες Δράσεις ή Πρωτόκολλα Συστήματος Παραπόνων

Το πρόγραμμα BIC περιλαμβάνει επίσης **Ενδεδειγμένες Δράσεις**, δηλαδή συγκεκριμένες δράσεις απαραίτητες για την αντιμετώπιση των μεμονωμένων περιπτώσεων εκφοβισμού, που γίνονται αντιληπτές από τους επαγγελματίες. Οι ενδεδειγμένες δράσεις απευθύνονται σε παιδιά και έφηβους που έχουν ήδη εμπλακεί στο φαινόμενο ως θύτες ή θύματα ή κινδυνεύουν να εμπλακούν. Ο σκοπός σ' αυτή την περίπτωση είναι: 1) να χειριστεί τα επείγοντα περιστατικά εκφοβισμού, να υποστηρίξει το θύμα και να σταματήσει τα επεισόδια εκφοβισμού, 2) να υποδείξει (να εντοπίσει και να αναφέρει) μια υψηλού κινδύνου κατάσταση εκφοβισμού και να ενεργοποιήσει μια διαδικασία αποτροπής νέων επεισοδίων. Δεδομένων των ιδιοτήτων των ιδρυμάτων σε κάθε χώρα, θα καθορίσουμε μαζί σε βάθος τη διαδικασία αυτή στο δεύτερο διακρατικό συνέδριο.

Οδηγίες για τους επαγγελματίες

Οι ενδεδειγμένες δράσεις προορίζονται να βοηθήσουν τα παιδιά που εμπλέκονται απευθείας σε επεισόδια εκφοβισμού.

Τα θύματα έχουν ανάγκη υποστήριξης για την κατάσταση και την ταλαιπωρία τους. Οι θύτες πρέπει να καταλάβουν ότι ο εκφοβισμός είναι επώδυνος για τους συνομήλικους τους και πρέπει να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους (π.χ., να σταματήσουν να παρενοχλούν τους συνομήλικους τους).

Αν και δεν έχουν καθοριστεί μέχρι τώρα οι ενδεδειγμένες δράσεις, δίνουμε μερικές γενικές οδηγίες:

- 1) Να αυξηθεί η παρακολούθηση.
- 2) Να εντοπίζονται τα παιδιά που κινδυνεύουν να παρενοχληθούν και να εξαπατηθούν. Είναι απαραίτητο στο ίδρυμα να υπάρχει ένα σύστημα παραπόνων και παρέμβασης στο οποίο και τα παιδιά και οι επαγγελματίες θα έχουν ανώνυμα πρόσβαση και θα αναφέρουν τα επεισόδια εκφοβισμού (π.χ., να παρέχουν έντυπο έγκαιρης προειδοποίησης).
- 3) Να αξιολογείται σε βάθος το περιστατικό μετά την ανακοίνωση προειδοποίησης. Η αξιολόγηση αυτή θα πρέπει να γίνεται σε συνεργασία με ειδικούς (π.χ., ψυχολόγους) και επαγγελματίες. Οι στόχοι είναι η αξιολόγηση της σοβαρότητας της κατάστασης και ο σχεδιασμός μιας αποτελεσματικής παρέμβασης. Είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας ομάδας εργασίας, αποτελούμενη από έναν εσωτερικό και έναν εξωτερικό επαγγελματία (όπως ένας ψυχολόγος). Θα πρέπει επίσης να δημιουργηθεί και ένα πρωτόκολλο αξιολόγησης και παρέμβασης.
- 4) Η παρέμβαση να γίνεται πράξη, π.χ., ο τερματισμός των επεισοδίων εκφοβισμού και η βοήθεια στο θύμα.

Οι οδηγίες και το πρωτόκολλο αξιολόγησης και παρέμβασης, περιλαμβανομένου και του εντύπου έγκαιρης προειδοποίησης για να συμπληρώνεται όταν προκύπτουν περιστατικά εκφοβισμού, θα βρείτε στο Παράρτημα αυτού του Εγχειρίδιου.

Πίνακας 3. Σύνοψη των Καθολικών Δράσεων και των Ενδειγμένων Δράσεων

	Σκοπός	Χαρακτηριστικά	Στόχος
Καθολικές δράσεις	Αποθάρρυνση εκφοβισμού και ενθάρρυνση συμπεριφορών κατά του εκφοβισμού	Εργαστήρια που περιλαμβάνουν διαφορετικές δραστηριότητες	Όλα τα παιδιά και οι έφηβοι
Ενδειγμένες Δράσεις	1)Αύξηση παρακολούθησης 2)Εντοπισμός παιδιών που κινδυνεύουν να παρενοχληθούν και εξαπατηθούν 3)Σύστημα ανώνυμης καταγγελίας περιπτώσεων εκφοβισμού 4)Αξιολόγηση κάθε περίπτωσης εκφοβισμού ξεχωριστά και σχεδιασμός ενός συγκεκριμένου πρωτόκολλου παρέμβασης	Η ομάδα εργασίας καθορίζει το πρωτόκολλο παρέμβασης	Τα παιδιά που εμπλέκονται σε καταστάσεις εκφοβισμού
Σημειώσεις		Ενδειγμένες δράσεις θα καθοριστούν αναλυτικά μαζί με τους εκπαιδευτές	Ξεχωριστά εργαστήρια για παιδιά και έφηβους

Ενότητα 3

Μέθοδοι κατάρτισης για επαγγελματίες
και εκπαιδευτές συνομηλίκων

Κατάρτιση για επαγγελματίες

Το πρώτο στάδιο, πριν τεθεί σε εφαρμογή το πρόγραμμα BIC, είναι η κατάρτιση των επαγγελματιών. Ο **κύριος στόχος** της κατάρτισης είναι να παρέχει στους επαγγελματίες πρακτικές οδηγίες για την εφαρμογή του προγράμματος BIC. Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, παρέχονται στους επαγγελματίες γενικές πληροφορίες σχετικά με τον εκφοβισμό, καθώς επίσης και συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος BIC.

Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, προτείνουμε να δοκιμαστούν κάποιες δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο. Αυτό θα δώσει στους επαγγελματίες κάποιες πρακτικές οδηγίες σχετικά με τη διαχείριση των εργαστηρίων.

Ο ελάχιστος προτεινόμενος χρόνος που θα χρησιμοποιηθεί για την κατάρτιση των επαγγελματιών είναι: 9-10 ώρες για τους επαγγελματίες που θα εργαστούν με παιδιά 6-11 ετών και εφήβους 12-18 ετών. Συγκεκριμένα, όλοι οι επαγγελματίες (δηλαδή όσοι εργάζονται με παιδιά και όσοι εργάζονται με εφήβους) θα παρακολουθήσουν μια συνδυαστική κατάρτιση που διαρθρώνεται ως εξής: 3 ώρες βασικής κατάρτισης για τον εκφοβισμό και το πρόγραμμα BIC, 3 ώρες κατάρτισης σχετικά με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο Εγχειρίδιο για Παιδιά και 3 ώρες κατάρτισης σχετικά με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο Εγχειρίδιο για Εφήβους. Εκτός αυτού, οι επαγγελματίες που εργάζονται με τους εφήβους θα πρέπει να συμμετέχουν επί πλέον και στην κατάρτιση των εκπαιδευτών συνομηλίκων.

Παρακάτω, μπορείτε να βρείτε ένα πίνακα με τις υποχρεώσεις των εκπαιδευτών.

Πίνακας 1. Υποχρεώσεις Εκπαιδευτών.

Υποχρέωση	Στόχοι		Ελάχιστη Διάρκεια
Κατάρτιση των επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά 6-11 ετών και με εφήβους 12-18 ετών	1. Παροχή πληροφοριών σχετικά με τον εκφοβισμό και το πρόγραμμα BIC. 2. Παροχή οδηγιών για την υλοποίηση εργαστηρίων και τον τρόπο εφαρμογής των ενδεδειγμένων δράσεων.	Όλοι οι επαγγελματίες	9 ώρες
Κατάρτιση των εκπαιδευτών συνομηλίκων και των επαγγελματιών που εργάζονται με εφήβους 12-18 ετών	Παροχή πληροφοριών σχετικά με τον εκφοβισμό και το πρόγραμμα BIC. Αύξηση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των εφήβων. Εξηγώντας τον τρόπο παράδοσης των εργαστηρίων.	Έφηβοι και επαγγελματίες που συντονίζουν τα εργαστήρια για εφήβους	1 ολόκληρη ημέρα
Εποπτεία των επαγγελματιών και των εκπαιδευτών συνομηλίκων	Υποστήριξη στους επαγγελματίες και στους εφήβους ώστε να μπορούν να επιλύουν πιθανά προβλήματα που θα τεθούν κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων. Βεβαιωθείτε ότι οι επαγγελματίες και οι εκπαιδευτές συνομηλίκων υλοποιούν τα εργαστήρια αποτελεσματικά, και ότι έχει εφαρμοσθεί ένα σύστημα παραπόνων.	Επαγγελματίες και εκπαιδευτές συνομηλίκων	Μηνιαία (μία εποπτεία το μήνα)

Στόχοι και περιεχόμενο της κατάρτισης για τους επαγγελματίες

Η κατάρτιση για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-12 έχει τους ακόλουθους στόχους:

- 1) **Εκφοβισμός:** παροχή πληροφοριών σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τη δυναμική του εκφοβισμού.
- 2) **Πρόγραμμα BIC :** τα χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC θα πρέπει να εξηγηθούν λεπτομερώς και με τη χρήση απλών λέξεων.
- 3) **Καθολικές Δράσεις - Εργαστήρια:** εξηγώντας ότι η δραστηριότητα του προγράμματος BIC θα πραγματοποιηθεί σε τέσσερα εργαστήρια, παρουσιάζοντας το Εγχειρίδιο για τους επαγγελματίες και μαθαίνοντας το Εκπαιδευτικό Εργαλείο για τα παιδιά.
- 4) **Πρακτικά παραδείγματα των δραστηριοτήτων:** υπάρχει η δυνατότητα εξάσκησης δεξιοτήτων.

Η κατάρτιση των επαγγελματιών που εργάζονται με εφήβους ηλικίας 12-18 έχει τους ακόλουθους στόχους:

- 1) **Εκφοβισμός:** παροχή πληροφοριών σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τη δυναμική του εκφοβισμού.
- 2) **Πρόγραμμα BIC :** τα χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC θα πρέπει να εξηγηθούν λεπτομερώς και με τη χρήση απλών λέξεων.
- 3) **Χαρακτηριστικά της αλληλοεκπαίδευσης :** παροχή πληροφοριών για τα χαρακτηριστικά και τους στόχους του μοντέλου αλληλοεκπαίδευσης.
- 4) **Ο ρόλος των επαγγελματιών:** θα πρέπει οι επαγγελματίες να παρακολουθούν τα εργαστήρια, χωρίς να δίνουν απαντήσεις στα προβλήματα. Οι έφηβοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται να σκεφθούν κάθε θέμα (οι επαγγελματίες θα πρέπει να παρεμβαίνουν και να παρέχουν βοήθεια όταν χρειάζεται)

Πίνακας 2. Στόχοι και διάρκεια της κατάρτισης των επαγγελματιών.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ
Επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-11 και με εφήβους ηλικίας 12-18	Θεωρητικές έννοιες σχετικά με τον εκφοβισμό και το πρόγραμμα BIC	3 ώρες
	Πρακτικές έννοιες για το πώς να διεξάγονται τα εργαστήρια για παιδιά	3 ώρες
	Πρακτικές οδηγίες που αφορούν την εποπτεία των εργαστηρίων εφήβων.	3 ώρες

Τα περιεχόμενα της προ-υλοποίησης της κατάρτισης μπορούν να βρεθούν στον Πίνακα 2 (επόμενη σελίδα).

Πίνακας 3. Περιεχόμενα της κατάρτισης για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-11 και εφήβους 12-18

Κατάρτιση για τους επαγγελματίες

- ✚ Εκφοβισμός: χαρακτηριστικά, δυναμική της ομάδας και συνέπειες
- ✚ Σε τι διαφέρει ο εκφοβισμός από τις λογομαχίες και τα αστεία
- ✚ Γενίευση και μορφές εκφοβισμού
- ✚ Εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας: χαρακτηριστικά και συνέπειες
- ✚ Επισκόπηση του προγράμματος BIC: χαρακτηριστικά και στρατηγικές εφαρμογής
- ✚ Καθολικές Δράσεις: τα χαρακτηριστικά των εργαστηρίων
- ✚ Καθολικές Δράσεις: εγχειρίδια και εκπαιδευτικά εργαλεία για παιδιά και εφήβους
- ✚ Παραδείγματα των δραστηριοτήτων που θα υλοποιηθούν κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων και ομαδική συζήτηση

Κατάρτιση της αλληλοεκπαίδευσης

Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης των εκπαιδευτών συνομηλίκων, οι έφηβοι θα πρέπει να μάθουν για τον εκφοβισμό και τη δυναμική του. Βίντεο μικρής διάρκειας σχετικά με τον εκφοβισμό θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να επιτρέψουν στα παιδιά να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά του εκφοβισμού.

Τα χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC θα πρέπει επίσης να εξηγηθούν.

Επιπλέον, το περιεχόμενο της κατάρτισης των εκπαιδευτών συνομηλίκων θα πρέπει να βασίζεται στην ικανότητα να ακούει κανείς και να σέβεται τους άλλους και στη θετική κοινωνική συμπεριφορά (π.χ., η σημασία της βοήθειας στους συνομήλικους θύματα).

Είναι σημαντικό να συμπεριληφθούν ορισμένες βιωματικές δράσεις κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να μάθουν τι είναι το παιχνίδι ρόλων και να αρχίσουν να το εξασκούν.

Το πιο σημαντικό, οι έφηβοι θα πρέπει να μάθουν για το ρόλο τους ως εκπαιδευτές συνομηλίκων. Είναι σημαντικό να διαδοθούν τα ακόλουθα μηνύματα:

- 1) Ο εκφοβισμός δεν είναι αποδεκτός για τους παρακάτω λόγους: επιδρά αρνητικά στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ όλων των παιδιών που ζουν στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας, δημιουργώντας ένα αρνητικό κοινωνικό κλίμα
- 2) Οι εκπαιδευτές συνομηλίκων θα πρέπει να λειτουργούν ως θετικά πρότυπα για τους συνομηλίκους τους, ως εκ τούτου, θα πρέπει να εκδηλώνουν θετικές συμπεριφορές, όπως π.χ. βοηθώντας τους συνομήλικους θύματα και ειδοποιώντας τους επαγγελματίες όταν εμφανίζεται εκφοβισμός.
- 3) Οι εκπαιδευτές συνομηλίκων θα καταρτιστούν στο συντονισμό των εργαστηρίων. Συγκεκριμένα, θα σχηματιστούν τέσσερις ομάδες εκπαιδευτών συνομηλίκων. Κάθε ομάδα θα καταρτιστεί σε συγκεκριμένο εργαστήριο.
- 4) Διαπροσωπικές σχέσεις, δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων των εκπαιδευτών συνομηλίκων θα βελτιωθούν κατά τη διάρκεια της κατάρτισης.
- 5) Οι εκπαιδευτικοί συνομηλίκων θα πρέπει να μάθουν σχετικά με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε εργαστήριο, πριν από την υλοποίηση του εργαστηρίου.
- 6) Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου, οι εκπαιδευτές συνομηλίκων θα πρέπει να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, συζητώντας μαζί τους το περιεχόμενο του κάθε εργαστηρίου.
- 7) Οι επαγγελματίες θα είναι παρόντες κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου. Οι εκπαιδευτές συνομηλίκων μπορούν να ζητήσουν τη βοήθειά τους όποτε την χρειαστούν.

Η κατάρτιση των εκπαιδευτών συνομηλίκων θα χωριστεί σε δύο μέρη. Όλοι οι έφηβοι θα συμμετάσχουν στην πρώτη συνδυαστική εκπαίδευση, ενώ το δεύτερο μέρος απευθύνεται σε τέσσερις ομάδες εφήβων, οι οποίες θα συσταθούν για κάθε συγκεκριμένο εργαστήριο.

Η συνδυαστική κατάρτιση έχει τους παρακάτω στόχους:

1. Εκφοβισμός: παροχή πληροφοριών σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τη δυναμική του εκφοβισμού.
2. Πρόγραμμα BIC : τα χαρακτηριστικά του προγράμματος BIC θα πρέπει να εξηγηθούν λεπτομερώς και με τη χρήση απλών λέξεων.
3. Δεξιότητες των εκπαιδευτών συνομηλίκων: δεξιότητες επικοινωνίας, δεξιότητες ακρόασης και ειλικρίνεια είναι μερικές από τις δεξιότητες που πρέπει να ενισχυθούν.

Το δεύτερο μέρος της κατάρτισης απευθύνεται σε κάθε συγκεκριμένη ομάδα εφήβων:

1. **Εργαστήρια:** εξηγήστε ότι η δραστηριότητα του προγράμματος BIC θα πραγματοποιηθεί σε τέσσερα εργαστήρια. Δώστε επίσης πρακτικές οδηγίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά των εργαστηρίων.
2. **Εστίαση σε ένα από τα τέσσερα εργαστήρια :** η εξάσκηση των δραστηριοτήτων μπορεί να είναι χρήσιμη. Με τον τρόπο αυτό, οι έφηβοι θα πρέπει επίσης να μάθουν πώς να διεξάγουν τη δραστηριότητα που περιλαμβάνεται σε κάθε εργαστήριο. Οι επαγγελματίες που εργάζονται με τους εφήβους θα λάβουν μέρος στην κατάρτιση των εκπαιδευτών συνομηλίκων. Τα περιεχόμενα της προ-υλοποίησης της κατάρτισης για εφήβους μπορεί να βρεθούν στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3. Περιεχόμενα της κατάρτισης για εκπαιδευτές συνομηλίκων.

Κατάρτιση εκπαιδευτών συνομηλίκων

✚	Εκφοβισμός: χαρακτηριστικά, δυναμική της ομάδας και συνέπειες
✚	Επισκόπηση του προγράμματος BIC: χαρακτηριστικά και στρατηγικές εφαρμογής
✚	Δεξιότητες των εκπαιδευτών συνομηλίκων: στρατηγικές επικοινωνίας, σχεσιακή διαφάνεια, δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων
✚	Εργαστήρια και δραστηριότητες

Εποπτεύοντας επαγγελματίες και εκπαιδευτές συνομηλίκων

Οι εκπαιδευτές είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία των επαγγελματιών και των εκπαιδευτών συνομηλίκων. Οι εποπτείες πρέπει να βοηθούν τους επαγγελματίες και τους εκπαιδευτές συνομηλίκων σε πιθανές δυσκολίες στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της εποπτείας, οι εκπαιδευτές θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι επαγγελματίες και οι εκπαιδευτές συνομηλίκων υλοποιούν τα εργαστήρια με αποτελεσματικότητα και ότι έχει εφαρμοστεί ένα σύστημα πρωτοκόλλου παραπόνων.

Οι εποπτείες θα πρέπει να πραγματοποιούνται κάθε μήνα.

Ενότητα 4

Οδηγίες για τη διατήρηση της πιστότητας στο πρόγραμμα

Η σημασία της πιστότητας

Η **αποτελεσματικότητα** των προγραμμάτων παρέμβασης εξαρτάται από την **πιστότητα εφαρμογής**, την οποία ακολουθούν οι υπεύθυνοι του προγράμματος (Durlak & DuPre, 2008).

Οι επαγγελματίες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την προσπάθειά τους να θέσουν σε εφαρμογή τα περιεχόμενα του προγράμματος BIC.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, το πρόγραμμα BIC δεν έχει στόχο να διαρκέσει ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα. Αντιθέτως, θα πρέπει να αποτελεί μέρος μιας συνεχιζόμενης θεσμικής πολιτικής κατά του εκφοβισμού.

Προκειμένου να καταστεί το πρόγραμμα αποτελεσματικό, οι επαγγελματίες θα πρέπει να ακολουθήσουν μια σειρά από οδηγίες. Τα εργαστήρια θα πρέπει να προετοιμάζονται εκ των προτέρων. Ως εκ τούτου, οι επαγγελματίες οφείλουν να διαβάζουν το περιεχόμενο που περιλαμβάνεται σε κάθε εργαστήριο, πριν από την πραγματοποίηση του εργαστηρίου. Τα υλικά που απαιτούνται για κάθε εργαστήριο θα πρέπει επίσης να έχουν ετοιμαστεί εκ των προτέρων.

Ο **χρόνος** είναι μια άλλη σημαντική πτυχή της εφαρμογής. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να αφιερώνουν αρκετό χρόνο για την προετοιμασία των εργαστηρίων: τα περιεχόμενα του κάθε εργαστηρίου θα πρέπει να διαβάζονται προσεκτικά και το πρόγραμμα των δραστηριοτήτων που θα διεξαχθούν, θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο. Είναι σημαντικό να αφιερώσετε αρκετό χρόνο για τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε εργαστήριο: τα παιδιά θα πρέπει να έχουν αρκετό χρόνο για να υλοποιούν τις δράσεις, καθώς και να αναλογιστούν τη σημασία τους.

Η **ποσότητα** και η **ποιότητα** των δραστηριοτήτων που διεξάγονται κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων είναι εξίσου σημαντικές. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να βεβαιωθούν ότι υλοποιήθηκε επαρκής αριθμός δραστηριοτήτων. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει αρκετός χρόνος, θα μπορούν να υλοποιήσουν τις δραστηριότητες σε διαφορετικές ημέρες. Ο τρόπος διεξαγωγής των δραστηριοτήτων (δηλαδή, πόσο καλά πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες) είναι επίσης σημαντικός. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, οι επαγγελματίες θα πρέπει να ακολουθούν πιστά τις οδηγίες που περιλαμβάνονται σε κάθε εργαστήριο. Επίσης, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιδρούν στις δραστηριότητες. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν να επαναληφθούν ορισμένες από τις δραστηριότητες σε περίπτωση που τα παιδιά έχουν ισχυρά κίνητρα και ενδιαφέρονται για αυτές. Είναι επίσης δυνατό να επαναληφθούν μερικές από τις δραστηριότητες, σε περίπτωση που οι επαγγελματίες διαπιστώσουν ότι τα παιδιά χρειάζεται να κατανοήσουν καλύτερα τη σημασία τους.

Τέλος, είναι σημαντικό να αυξηθεί η εποπτεία των παιδιών και να δοθεί προσοχή στις συμπεριφορές τους. Έτσι, οι ενδεδειγμένες δράσεις θα πρέπει να τίθενται σε εφαρμογή για την αντιμετώπιση των μεμονωμένων περιπτώσεων εκφοβισμού.

Οι οδηγίες πιστότητας μπορούν να βρεθούν στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1. Οδηγίες για τη διατήρηση της πιστότητας στο πρόγραμμα

Οδηγίες πιστότητας
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Να ενθαρρύνονται οι επαγγελματίες ώστε να τηρούν τις οδηγίες του προγράμματος BIC ✓ Να κινητοποιούνται οι επαγγελματίες ώστε να προετοιμάζουν τα εργαστήρια εκ των προτέρων ✓ Να κινητοποιούνται οι επαγγελματίες ώστε να αφιερώνουν επαρκή χρόνο για την προετοιμασία των εργαστηρίων ✓ Να ενθαρρύνονται οι επαγγελματίες ώστε να αφιερώνουν επαρκή χρόνο για τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε εργαστήριο ✓ Ποσότητα: να ενθαρρύνονται οι επαγγελματίες ώστε να υλοποιούν επαρκή αριθμό από τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει κάθε εργαστήριο ✓ Ποιότητα: να ενθαρρύνονται οι επαγγελματίες ώστε να εφαρμόζουν με ακρίβεια τα περιεχόμενα του κάθε εργαστηρίου ✓ Να ενθαρρύνονται οι επαγγελματίες ώστε να αναγνωρίζουν τις περιπτώσεις εκφοβισμού και να εφαρμόζουν τις ενδεδειγμένες δράσεις

Γενική Περίληψη

Εγχειρίδιο για εκπαιδευτές με λίγα λόγια

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος του εγχειριδίου για Εκπαιδευτές	Ο σκοπός αυτού του εγχειριδίου είναι να δώσει πληροφορίες στους πιστοποιημένους εταίρους για το πρόγραμμα «Εκφοβισμός σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας (BIC)» οι οποίοι θα εφαρμόσουν το πρόγραμμα BIC στη δική τους χώρα.
Ενότητες Εγχειριδίου	Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει τέσσερις ενότητες, δίνοντας αντίστοιχα έννοιες για τον εκφοβισμό, καθώς και πρακτικές οδηγίες για τον τρόπο διεξαγωγής της κατάρτισης για τους επαγγελματίες.
Εκφοβισμός: Χαρακτηριστικά, Δυναμική και Μορφές	<p>Ο εκφοβισμός είναι μια μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, που εμφανίζεται όταν ένας ή μια ομάδα ισχυρότερων συνομηλίκων επιτίθεται σκόπιμα σε ένα αδύναμο και ευάλωτο παιδί ή σε έναν νέο.</p> <p>Υπάρχουν διαφορετικές μορφές εκφοβισμού: σωματική, λεκτική, σε επίπεδο σχέσεων, σεξουαλική, φυλετική και ο εκφοβισμός στον κυβερνοχώρο.</p> <p>Ο εκφοβισμός είναι ένα ομαδικό φαινόμενο, που εμπλέκει αρκετά παιδιά: μερικοί υποστηρίζουν το θύτη, κάποιοι γίνονται παθητικοί μάρτυρες του εκφοβισμού και μερικά παιδιά υπερασπίζονται το θύμα. Ο εκφοβισμός διαφέρει από το σκληρό παιχνίδι, τις λογομαχίες και τα αστεία, τα οποία δεν έχουν σκοπό να προκαλέσουν δυσφορία σε κανέναν.</p>
Ο Εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας	Ο εκφοβισμός στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας είναι ένα εκτεταμένο φαινόμενο. Σύμφωνα με τα ευρήματα ερευνών, πάνω από το ήμισυ των παιδιών που ζουν σε Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού. Ατομικοί παράγοντες (νεαρή ηλικία, κακοποίηση από την οικογένεια και τους επαγγελματίες) και παράγοντες που αφορούν στη δομή (μέγεθος της δομής, ελλιπής εποπτεία από επαγγελματίες) θέτουν τα παιδιά σε κίνδυνο να γίνουν θύματα εκφοβισμού. Η θυματοποίηση έχει αρνητικές συνέπειες στην ευημερία των παιδιών και των εφήβων.
Το πρόγραμμα BIC κατά του εκφοβισμού στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας	Το πρόγραμμα BIC στοχεύει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού μεταξύ των παιδιών στα Ιδρύματα Κλειστής Παιδικής Προστασίας. Το πρόγραμμα διαρθρώνεται μέσα από καθολικές δράσεις που αποσκοπούν στην αποθάρρυνση του εκφοβισμού μεταξύ όλων των παιδιών και των εφήβων. Ενδεδειγμένες δράσεις αποσκοπούν στην αντιμετώπιση μεμονωμένων περιπτώσεων εκφοβισμού.
Εργαστήρια	Τα εργαστήρια αποτελούν μέρος των καθολικών δράσεων. Τα εργαστήρια για παιδιά ηλικίας 6-11 υλοποιούνται από επαγγελματίες. Τα εργαστήρια για εφήβους ηλικίας 12-18 υλοποιούνται από εφήβους (δηλαδή, εκπαιδευτές συνομηλίκων) και επιτηρούνται από επαγγελματίες.

Καθολικές Δράσεις	<p>Οι Καθολικές Δράσεις διαρθρώνονται σε τέσσερα εργαστήρια, το καθένα αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Εκφοβισμός ✚ Συναισθήματα και Ρύθμιση Συναισθημάτων ✚ Επίλυση Προβλημάτων και Στρατηγικές Αντιμετώπισης ✚ Σεβασμός, Φιλία και Θετική Κοινωνική Συμπεριφορά
Ενδεδειγμένες Δράσεις ή Σύστημα Πρωτοκόλλου Παραπόνων	<p>Οι ενδεδειγμένες δράσεις είναι συγκεκριμένες δράσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των μεμονωμένων περιπτώσεων εκφοβισμού που γίνονται αντιληπτές από τους επαγγελματίες. Οι ενδεδειγμένες δράσεις απευθύνονται σε παιδιά και εφήβους που εκφοβίζουν και σε όσους έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού. Για την υλοποίηση των δράσεων αυτών χρειάζεται: 1) Αύξηση επιτήρησης των παιδιών, 2) Εντοπισμός των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο να γίνουν θύτες ή θύματα 3) Θέσπιση ενός ανώνυμου συστήματος αναφοράς περιπτώσεων εκφοβισμού 4) Αξιολόγηση κάθε μεμονωμένης περίπτωσης εκφοβισμού και σχεδιασμός ενός ειδικού πρωτοκόλλου παρέμβασης. Μια ομάδα εργασίας που αποτελείται από ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό επαγγελματία (π.χ. έναν ψυχολόγο) θα πρέπει να σχεδιάσουν το πρωτόκολλο παρέμβασης.</p>
Εφαρμογή της κατάρτισης	<p>Οι επαγγελματίες και οι εκπαιδευτές συνομηλίκων πρέπει να έχουν καταρτιστεί πριν από την εφαρμογή του προγράμματος BIC.</p> <p>Η κατάρτιση για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά ηλικίας 6-11 και εφήβους ηλικίας 12-18 διαρκεί 9-10 ώρες. Κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, παρέχονται στους επαγγελματίες γενικές πληροφορίες σχετικά με τον εκφοβισμό, καθώς και συγκεκριμένες πρακτικές οδηγίες για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος BIC.</p> <p>Η κατάρτιση για τους εκπαιδευτές συνομηλίκων διαρκεί 2 ώρες. Ο σκοπός της κατάρτισης είναι να δώσει γενικές πληροφορίες σχετικά με τον εκφοβισμό και το πρόγραμμα BIC, να βελτιώσει ειδικές δεξιότητες επικοινωνίας και στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και να σχεδιάσει τις δραστηριότητες των εργαστηρίων. Οι επαγγελματίες που εργάζονται με εφήβους, θα συμμετέχουν επίσης σε αυτή την κατάρτιση.</p>
Εποπτεία	<p>Οι εποπτείες πρέπει να βοηθούν τους επαγγελματίες και τους εκπαιδευτές συνομηλίκων στις πιθανές δυσκολίες που θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτές θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι επαγγελματίες και οι εκπαιδευτές συνομηλίκων υλοποιούν τα εργαστήρια με αποτελεσματικό τρόπο. Οι επιβλέψεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται κάθε μήνα. Εάν υπάρξουν αλλαγές, αυτές θα πρέπει να καταγράφονται και να αναφέρονται στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας.</p>
Οδηγίες εφαρμογής του προγράμματος BIC	<p>Η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την τήρηση των οδηγιών εφαρμογής του. Ως εκ τούτου, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ενθαρρυνθούν οι επαγγελματίες να εφαρμόσουν το πρόγραμμα BIC σύμφωνα με τις οδηγίες του.</p>

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Barter, C., Renold, E., Barridge, D., & Cawson, P. (2004). Peer violence in children's residential care. Palgrave MacMillan: London. doi: 10.1057/9780230005617
- Durlak JA. & DuPre EP. (2008). Implementation matters: A review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *American Journal of Community Psychology*, 41 (3), 327-350. doi: 10.1007/s.10464-008-9165-0
- Farmer, E. & Pollock, S. (1998). Sexually Abused and Abusing Children in Substitute Care. Chichester: Wiley.
- Inchley, J., Currie, C., Young, T., Samda, O., Torsheim, T., Augustson, L.,... Barnekow, V. (Eds.). (2016). *Growing up unequal: Gender and socio-economic differences in young people's health and well-being (HBSC) study: International report from the 2013/2014 survey*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large scale evaluation of the KiVa anti-bullying program: Grades 4-6. *Child Development*, 82, 311-320.
- Khoury-Kassabri, M., & Attar-Schwartz, S. (2014). Adolescents' reports of physical violence by peers in residential care settings: An ecological Examination. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(4), 659-682. doi: 10.1177/0886260513505208
- Menesini, E., Camodeca, M., & Nocentini, A. (2010). Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 921-939. doi: 10.1348/026151009X479402
- Monks, CP., Smith, PK., Naylor, P., Barter, C., Ireland, JL., & Coine, I. (2009). Bullying in different contexts: Commonalities, differences and the role of theory. *Aggression & Violent Behavior*, 14, 146-156. doi: 10.1016/j.avb.2009.01.004
- Olweus D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Oxford, UK/Cambridge, Mass.: Blackwell.
- Palladino, BE., Nocentini, A., & Menesini, E. (2016). Evidence-based intervention against bullying and cyberbullying : Evaluation of the Notrap! Program in two independent trials. *Aggressive Behavior*, 42, 194-206. doi: 10.1002/ab.21636
- Parkin, W., & Grinn, L., (1997). Cultures of abuse within residential child care. *Early Child Development & Care*, 133, 73-86. doi: 10.1080/0300443971330106
- Sekol, I., & Farrington, DP. (2009). The nature and prevalence of bullying among boys and girls in Croatian care institutions: A descriptive analysis of children's homes and correctional homes. *Kriminologija I Socijalna Integracija*, 17 (2), 15-34.
- Sekol, I. (2013). Peer violence in adolescent residential care: A qualitative examination of contextual and peer factors. *Children and Youth Services Review*, 35, 1901-1912. doi: 10.1016/j.childyouth.2013.09.006
- Sekol, I. (2016). Bullying in adolescent residential care: The influence of the physical and social residential care environment. *Child Youth Care Forum*, 45, 409-431. doi: 10.1007/s10566-015-9336-8
- Shiner, M. (1999). Defining peer education. *Journal of Adolescence*, 22(4), 555-566. doi: 10.1006/jado.1999.0248

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Έγκαιρη προειδοποίηση πιθανού περιστατικού εκφοβισμού και θυματοποίησης

Ονοματεπώνυμο του ανθρώπου που συμπληρώνει την ειδοποίηση:

Ημερομηνία:

Δομή/ Ίδρυμα:

1. Ο άνθρωπος που ενημέρωσε σχετικά με το ύποπτο περιστατικό εκφοβισμού ήταν

☐ Το θύμα

☐ Ένας φίλος του θύματος: ονοματεπώνυμο _____

☐ Ο δάσκαλος του θύματος: ονοματεπώνυμο _____

☐ Μέλος του προσωπικού: ονοματεπώνυμο _____

☐ Άλλοι _____

2. Θύμα : _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Άλλα θύματα _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Άλλα θύματα _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

3. Θύμα εκφοβισμού ή θύματα εκφοβισμού (ή ύποπτοι)

Ονοματεπώνυμο _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Ονοματεπώνυμο _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Ονοματεπώνυμο _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

4. Σύντομη περιγραφή του προβλήματος. Παραθέστε συγκεκριμένα παραδείγματα εκφοβισμού.

5. Πόσες φορές έχουν συμβεί επεισόδια εκφοβισμού;

Εντοπισμός του εκφοβισμού και περιπτώσεις θυματοποίησης

Ονοματεπώνυμο του μέλους του προσωπικού ο οποίος συμπληρώνει το έντυπο:

Ημερομηνία:

Δομή/ Ίδρυμα:

1. Ημερομηνία ειδοποίησης του περιστατικού εκφοβισμού:

2. Ο άνθρωπος που ενημέρωσε σχετικά με το ύποπτο περιστατικό εκφοβισμού ήταν

☐ Το θύμα

☐ Ένας φίλος του θύματος; ονοματεπώνυμο _____

☐ Ο δάσκαλος του θύματος; ονοματεπώνυμο _____

☐ Μέλος του προσωπικού; ονοματεπώνυμο _____

☐ Άλλοι _____

3. Ονοματεπώνυμο και ο ρόλος του ανθρώπου που συμπλήρωσε το έντυπο του προ-ελέγχου _____

4. Θύμα _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Άλλα θύματα _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Άλλα θύματα _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

5. Θύμα εκφοβισμού ή θύματα εκφοβισμού (ή ύποπτοι)

Ονοματεπώνυμο _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Ονοματεπώνυμο _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

Ονοματεπώνυμο του _____ Δομή / Ίδρυμα: _____

6. Τι είδους περιπτώσεις εκφοβισμού έχουν συμβεί ; Παραθέστε συγκεκριμένα παραδείγματα εκφοβισμού.

7. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν, τι είδους καταστάσεις εκφοβισμού έχουν συμβεί;

- (1) Αυτός/αυτή προσβλήθηκε και πληγώθηκε; Τον/την κορόιδεψαν.
- (2) Αυτός/αυτή αγνοήθηκε εντελώς, ή αποκλείστηκε από ομάδα συνομήλικων του/της.
- (3) Αυτός/αυτή ξυλοκοπήθηκε, δέχτηκε κλωτσιές και σπρώχτηκε.
- (4) Ψευδείς φήμες διαδόθηκαν, οι οποίες οδήγησαν τους άλλους να τον/την μισήσουν.
- (5) Κάποιος έκλεψε τα χρήματα του/της, ή τα προσωπικά υπάρχοντά του/της (ή είχαν καταστραφεί).
- (6) Αυτός/αυτή απειλήθηκε και αναγκάστηκε να κάνει κάτι.
- (7) Τον/την αποκαλούσαν..., έκαναν άσχημα σχόλια για την εθνικότητα του/της, το χρώμα του δέρματος, τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα (φύλο).
- (8) Αυτός/αυτή υποβλήθηκε σε πράξεις ή σεξουαλικές επιθέσεις από υβριστικές εκφράσεις, χειρονομίες ή άσχημες συμπεριφορές.
- (9) Αυτός/αυτή είχε αποκλειστεί από μια ομάδα συνομιλίας, από ομάδες της εφαρμογής WhatsApp, ή από ομάδες με απευθείας σύνδεση στο διαδίκτυο.
- (10) Αυτός/αυτή ήταν θύμα εκφοβισμού στο διαδίκτυο από τον υπολογιστή, Smartphone, προσβλητικά μηνύματα, δημοσιεύσεις ή φωτογραφίες στο Facebook, WhatsApp, Twitter, Myspace, Snapchat, ή και σε περισσότερα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- (11) Κάποιος έκλεψε προσωπικές πληροφορίες του/της και χρησιμοποίησε το δικό του/της κωδικό πρόσβασης, Λογαριασμό (e-mail), Facebook, τηλεφωνικό κατάλογο, με ψεύτικη ταυτότητα.

Άλλο: _____

8. Πόσες φορές έχουν συμβεί επεισόδια εκφοβισμού;

9. Πότε συνέβη το τελευταίο περιστατικό εκφοβισμού; _____

10. Πόσο καιρό έχει που συμβαίνει το περιστατικό του εκφοβισμού;

11. Είχαν συμβεί επεισόδια εκφοβισμού τα προηγούμενα χρόνια;

12. Δείκτες της θλίψης του θύματος:

Το θύμα δείχνει...	1 Δεν είναι αλήθεια	2 Μερικώς- Κάποιες φορές αλήθεια	3 Αλήθεια- Συχνά αλήθεια
Αλλάζει συγκριτικά με τον τρόπο που			

αυτός/αυτή ήταν πριν			
Τραυματισμοί ή ανεξήγητος σωματικός πόνος			
Φόβος να είναι με τους συνομήλικους τους			
Φόβος μοναξιάς			
Προβλήματα στις σχέσεις με συνομήλικους			
Απομόνωση/Άρνηση			
Χαμηλή Αυτοεκτίμηση– Αλλαγή ρουτίνας και συμπεριφορών			
Αλλαγή στη γενική διάθεση (αυτός/αυτή είναι λυπημένος/η , μελαγχολικός/ή, απομονωμένος/η)			
Εκδηλώσεις σωματικής και συμπεριφορικής θλίψης (πονοκέφαλος, στομαχόπνοος, έλλειψη όρεξης, αϋπνία)			
Αλλαγή που παρατηρήθηκε από ενήλικες			
Αδυναμία και δυσκολία στην αντίδραση			

Σοβαρότητα θλίψης του θύματος:

1	2	3
Όλες οι απαντήσεις βαθμολογήθηκαν ως 1	Τουλάχιστον μία απάντηση βαθμολογήθηκε ως 2	Τουλάχιστον μία απάντηση βαθμολογήθηκε ως 3
ΠΡΑΣΙΝΟ	ΚΙΤΡΙΝΟ	ΚΟΚΚΙΝΟ

13. Συμπεριφορές του θύτη

Ο θύτης δείχνει....	1 Δεν είναι αλήθεια	2 Μερικώς- Κάποιες φορές αλήθεια	3 Αλήθεια- Συχνά αλήθεια
Συμπεριφορές κυριαρχίας προς τους συνομήλικους του/της			

Αυτός/αυτή στοχεύει τους πιο αδύναμους συνομήλικους του/της			
Τα άλλα παιδιά τον/την φοβούνται, εξαιτίας της δικής του/της θέσης			
Έλλειψη φόβου και ανησυχίας για τις συνέπειες της δικής του/της συμπεριφοράς			
Έλλειψη ενοχής (αν δεχτεί επίπληξη αυτός/αυτή δεν δείχνει ενοχή ή τύψεις)			
Συμπεριφορές που είναι επικίνδυνες για τους άλλους			
Αλλαγή που παρατηρήθηκε από ενήλικες			

Σοβαρότητα θλίψης του θύτη:

1	2	3
Όλες οι απαντήσεις βαθμολογήθηκαν ως 1	Τουλάχιστον μία απάντηση βαθμολογήθηκε ως 2	Τουλάχιστον μία απάντηση βαθμολογήθηκε ως 3
ΠΡΑΣΙΝΟ	ΚΙΤΡΙΝΟ	ΚΟΚΚΙΝΟ

Οδηγίες- Σύστημα Παραπόνων και Αρωγής(Π&Α)		ΠΟΙΟΣ ΤΟ ΚΑΝΕΙ	ΠΟΥ/ΠΩΣ	ΠΟΤΕ
1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΙ	Ομάδα Π&Α		
	Εκπαιδευτικοί	Επικεφαλής + Ομάδα		
	Άλλοι φορείς	Επικεφαλής + Ομάδα Π&Α		
2. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	Οργανώστε ένα κουτί, ένα μέρος να συλλέξετε την αναφορά παραπόνων και αποφασίστε που θα αποθηκεύσετε τα αντίγραφα σε έντυπη μορφή	Ομάδα Π&Α	Αντίγραφα σε έντυπη μορφή - ειδικός χώρος σε κάθε Ίδρυμα Κλειστής Παιδικής Προστασίας	
3. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΕΓΚΑΙΡΗΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗΣ 1^{ος} Καταγγέλλων		Όλοι οι έφηβοι + τα παιδιά και οι ενήλικες		
4. ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		Ομάδα Π&Α		Ενεργήστε αμέσως μετά την ανακοίνωση προειδοποίησης (σε 24-48 ώρες)
5. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		Εξαρτάται από το επίπεδο: πράσινο, κίτρινο, κόκκινο		
6. ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ				
7. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ, ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ				